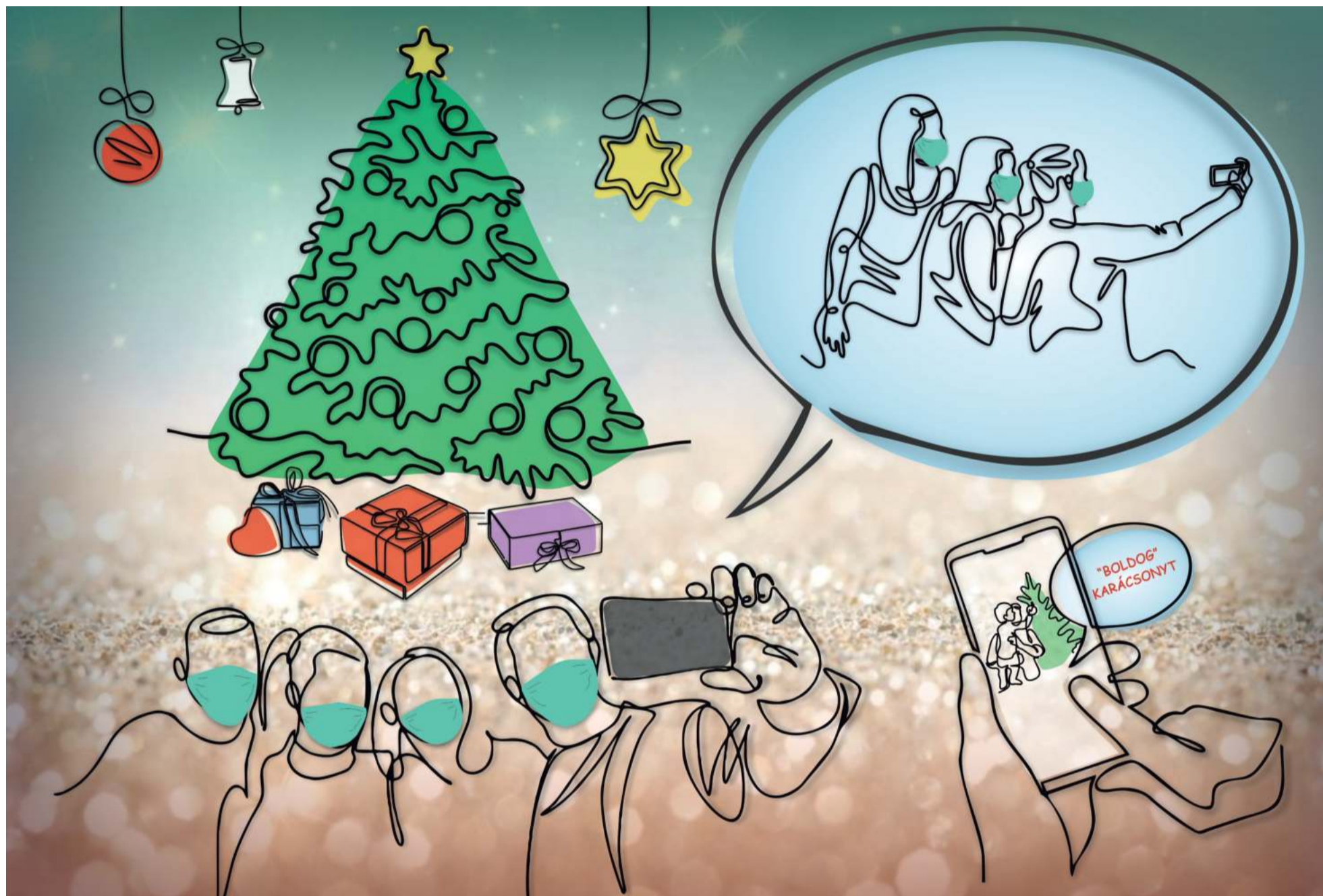

SZAMMOS

Kulturális, társadalmi, közéleti folyóirat * 2020. december * II. évfolyam 12. szám

Keressük egymást...

„Keressük egymást az élők között, míg élünk, és majd kutatni fognak bennünket a halottaink, mert lassanként már csak ők beszélnek rólunk. Csak lenne elég mécsesünk a várakozáshoz.” — hangzik el Sütő András: Advent a Hargitán című drámájában.

A várakozás érzése minden pillanatban ott van az életünkben. Valamire mindig vágyunk, várunk, s ha a vágy beteljesül, az az ünnep.

Az igazi ünnepeket nem elrendelték, azok maguktól alakultak ki a történelem folyamán. Az elrendelt ünnepek nem voltak maradandóak, csak az igazi ünnep örök. Az évszázados, évezredes ünnepeink nagy része közösségi ünnep. Az igazi ünnep — az örömnep — közösségi ünnep: örülni nem lehet egyedül. Lehet várni magányosan az ünnepre, az ünnepet megélni csak valakivel, valakikkel lehet.

Decembert az ünnepek, az ajándékozás hónapjának is nevezik. A latin óskalendáriumban a tizedik hónap volt, a neve is azt jelenti: „tizedik”. Régebben ez a hónap a pihenés, a megbékélés és a jó hangulat jegyében telt el, az emberek a családi tűzhely köré húzódtak, és élvezték

a jól végzett munka megérdemelt gyümölcseit.

Decemberben van a legszebb ünnepünk: a karácsony. Az erre való felkészülődés minden évben korábban veszi kezdetét. Ebből nem az következik, hogy hosszabb lesz a várakozás ideje, az advent, hanem több lehetőség adódik a gyártóknak és a kereskedőknek, hogy reklámozzák és eladják a termékeiket.

Az idei karácsony más lesz mint az eddigiek. Keressük egymást most is, de nem úgy, mint eddig. Mindenkiben ott van a bizonytalanság, a félelem, hogy mit hoz majd a járvány. A karácsony egyszerre családi és közösségi ünnep. A járvány miatt korlátozott lehetőségeink lesznek arra, hogy közösségekben ünnepeljük meg a karácsonyt. Ennek vannak jó és rossz oldalai is. A közösségi rendezvények nagyon elvilágiasodtak, nem a karácsony igazi szellemiségében zajlik az advent és az ünnep. Talán jó az, hogy ez az elvilágiasodás egy kissé visszaszorul. Rossz az, hogy az emberek nem tudják megélni azt a közösségi élményt, ami nagyban hozzátartozik a karácsonyhoz.

Magányos ünnep, közösségi ünnep. Valami-

lyen módon mindenki meg kell találja a maga ünnepét. Ha a vágy beteljesül, az az ünnep. Mi lehet a magányos ember vágya? És mi lehet a vágya annak, aki sokadmagával van egyedül? Ezekre a kérdésekre kell választ találni az adventi várakozás idején. Az advent nem mindenki számára ér véget karácsonykor. Az ideai adventkor nagyon sok embernek az a vágy, hogy véget érjen a világjárvány, és elindulhasson azon az úton, melyen megváltottnak érezheti magát. Ajándék a megváltás. A vágyak beteljesülése. Az egymásra találás. Keressük egymást advent idején az élők között, akikre számítunk, akiknek a megtalálásában bízunk, mert az advent lényege a hitben történő várakozás. Hiszünk abban, hogy elmúlnak a bajok, beteljesülnek a vágyak, és bekövetkezik a megújulás. Ez lesz az ünnep.

Az adventi várakozásnak van egy másik fontos szerepe, amit nem szabad figyelmen kívül hagyni. Tanuljunk meg ünnepelni, tanuljunk meg kihasználni az ünnepi pillanatokat, és ne hagyjuk elszuhanni mellettünk azokat észrevétlenül.

Elek György

Ünnep: Lehet-e másként?

A Szamosban megjelent tavaly decemberi cikkemet ezzel a mottóval zártam, most pedig ezzel nyitom, jobban mondva inkább folytatom. Talán most lehet a legjobbam megérteni, belsővé tenni ezt az üzenetet. A világjárvánnyal kapcsolatos megszorítások miatt idén az adventi és a karácsonyi ünnepeket valószínűleg számos korlátozás övezi majd. Ezek a váratlan, előre nem látható szituációk, válságok, paranormatív krízishelyzetek minden embert érintenek direkt vagy indirekt módon. A helyzetre adott negatív reakcióink teljesen normálisak, hiszen amit napjainkban átélünk olyan élethelyzetek, amelyekkel az eddigiekben még nem találkoztunk. Az állapot kiváltotta negatív érzelmek, az aggodalom, a szomorúság, az elégedetlenség segíthetnek a helyzettel való megküzdésben, abban az esetben, ha nem túlzottan intenzívek. Természetes, hogy féltjük mentális, lelki és testi egészségünket, hogy tartunk a megszokott, bevált életformánk felborulásától. Minden szinten keressük a megoldásokat, azt, hogy hogyan tudunk megküzdni a krízissel és alkalmazkodni ehhez az új helyzethez, az egyén, család, közösség, vállalat, ország, valamint a világ szintjén. A helyzetre adott reakcióink azonban egyéneként változhatnak. Mentális higiéniánk megőrzése érdekében fontos, hogy a körülöttünk zajló eseményeket hogyan értelmezzük, fontos, hogy ezek milyen gondolatokat hívnak elő, hiszen ez a gondolat határozza meg, hogy hogyan reagálunk. Jelen cikkem megírása közben éppen házi elkülönítésemet töltöm, és csak hálás tudok lenni, hogy kevés tünettől veszelem át ezt a periódust, igyekszem mindenben a jót meglátni és bízni.

Az ünnepek közeledtével a megszorítások következtében kialakult helyzeteket az emberek nehezebben viselhe-

*„Ne a hóban, csillagokban,
ne ünnepi foszlós kalácson,
ne díszített fákon, hanem
a szívekben legyen karácsony.”*

(Szilágyi Domokos)

tik, hiszen a karácsonyi ünnepek, Jézus Krisztus születésének emléknapja, az emberi szeretet ünnepe, amikor a hagyományok ünneplésén túl lehetőség nyílik az együtt töltött időre, rég nem látott személyekkel való közös ünneplésre. Ebben a megközelítésben az ünnep egy szocializációs interakciós teret biztosít, amelyet a „maradj otthon” üzenetek mellett nehéz megvalósítani. Vitathatatlan tény, hogy az internet megnövekedett használatának számos negatív következménye lehet, azonban azt is be kell látnunk, hogy a jelen helyzetben akár előnyünkre is fordíthatjuk a virtuális tér adta lehetőségeket. Fontos, hogy kapcsolatba maradjunk egymással, hogy tartsuk a készülődést, a várakozást, az ünnepre való felkészülést. Kreativitásunk segítségével kiaknázzhatjuk a világháló adta lehetőségeket és személyes fejlődésünk, lelki egészségünk megőrzése mellé állíthatjuk. A napokban részt vettem egy online képzésen, ahol a hit erősítéséhez az online teret használták, különböző kreatív ötletek felhasználásával. Véleményem szerint ez egy nagyszerű ötlet, amelyet ki lehet terjeszteni más eseményekre is. Nyilván, ha meg lehetne oldani személyes részvétellel akkor ezt tartanám a legfontosabbnak, de rugalmasoknak kell lennünk és mérlegelnünk kell, hogy ebben a helyzetben mi a fontosabb, a

mentális jólétünk vagy az internethasználat okozta esetleges negatív hatások. A döntés meghozatalában segíthet, ha arra gondolunk, hogy mindig a jelen helyzetünket kell megoldani, a jövőre irányuló gondolataink feltételezések. Egy krízismentes helyzetben nyilván átláthatóbbak, kiszámíthatóbbak a következmények, azonban a jelen szituációban az „okozatok” meglepetésekkel járhatnak. Véleményem szerint a téli ünnepek alkalmával virtuális üdvözlőlapokat, ajándékokat küldhetünk egymásnak, különböző videókkal, szövegekkel, üzenetekkel lephetjük meg egymást. Felhívásokat intézhetünk barátaink, családtagjaink felé, különböző témákban, amelyek az adventi és karácsonyi ünnepekkel kapcsolatosak. Például emberek megjelölése, különböző feladatok végrehajtására: receptek, versek, idézetek, rövid videók. Más részről a kis családok körében az idejében a karácsonyi ebéd, a karácsonyfa állítás és a lakás díszítése valóban családi program lehet.

A mostani szituációban nagyon fontos az itt és most-ban való gondolkodás, amely segít a zavaró felesleges gondolatok áramát megszüntetni, és elősegíti a célra való összpontosítást. Ahogy már a fentiekben is írtam, a helyzethez való hozzáállásunk nagyon sokat segíthet ebben a szituációban. Önmagában szívszorító lehet olyan je-

lenetet látni, ahol az emberek egy templomban például maszkban, szociális távolságtartás betartásával készítenek fotót a karácsonyfa alatt. Igen, valóban szomorú. Azonban, ha a mostani helyzetre gondolunk és nem hasonlítjuk előző évek eseményeihez, akkor lehet könnyebben megértjük, elfogadjuk ezt a szomorú, de átmeneti állapotot. Ebben a nehéz időszakban a rugalmas gondolkodás lehet egy másik mentőmellényünk, amelynek segítségével beláthatjuk, hogy nincs mindenre rálátásunk, nem tudunk mindent kontrollálni, ennél fogva nem hibáztathatjuk önmagunkat. Egy másik módszer, ha tudatosan leállítjuk negatív gondolatainkat, helyettük racionális, ésszerű belső beszédet indítunk el. Az erős önkontroll, szintén egy olyan képesség, amely nagy hasznunkra válhat, hiszen érzelmeink, gondolataink és viselkedéseink kontrollálásának birtokában szabályozni tudjuk pszichés jólétünket. Karen Holford szerint „Minél hálásabbak vagyunk, annál kevésbé szorongunk. Ha a szívünkben hála van, akkor nem marad hely a szorongásnak, hiszen a kettő nem fér el egymás mellett.” Nagy igazság! Az ünnepek alkalmával (és nem csak) figyeljünk magunkra, figyeljünk egymásra, akarjunk átszellemülni, akarjunk hálásak lenni!

Reszler Brigitta,
pszichológus

„Ünnep az ünnepek nélküli korban”

A fenti cím Byung-Chul Han „A kiégés társadalma” című nagyhatású könyvének egyik fejezetcíme. A könyvet mindenkinek jó szívvel ajánlom elolvasásra, aki azt érzi, hogy napjai öszszemosódnak, aki egy folyton pörgő mókuserékben érzi magát, akit a

munka fizikailag, lelkileg és szellemileg kiszipolyoz. A fent említett szerző egy hosszú gondolatfolyamon keresztül jut el az utolsó fejezetig, melyben kifejti, hogy a teljesítményelvű társadalomban sajnos nem tudunk ünnepelni már.

Az ünnepek fogalmát meggyőződésem szerint félreértjük, és emiatt nem is tudjuk megfelelően megélni. Annnyira célorientált lett az életünk, hogy az ünnep nagyvonalú céltalanságát és időnélküliségét nem tudjuk megélni. A német nyelvben az ünnepet bejárjuk (begehen), mint ahogyan bejárunk egy megszentelt teret, ahol el tudunk időzni, és nem számít sem a cél, sem az idő, egyszerűen jó ott lenni, benne lenni. Az oly sokat emlegetett minőségi idő, amikor együtt vagyunk a családdal, épp ezt az érzést próbálja megragadni. Amikor leülünk a gyermekünk mellé a szőnyegre, és céltalanul várjuk, hogy a gyerek játékba bevonjon minket is, akkor születik meg igazán az együtt-lét érzése. Amikor közösen sietünk valahova, cipeljük magunkkal iskolába, haza, különórakra, akkor egymásmel-

lettiség van, de nem vagyunk egymás figyelemi terében jelen, ezek soha nem ünnepi pillanatok.

Az utóbbi évtizedek szomorú tanulsága, hogy mennyire abszolutizálja társadalmunk a munkát és a teljesítményt, presztízskérdés elfoglaltnak lenni, mert attól fontosabbnak érezzük/érezzetjük magunkat. De az ünnep nem egyenlő a megállással. A slow-life (lassú élet) mozgalom ugyanakkor a túlhajszoló narratívának a másik oldala, ahol csak azért lassítunk, hogy kipihenjük magunkat az új munkanap előtt, és mint ilyen, aláveti magát a teljesítményelvűségnek. Az igazán fennkölt időt (Hochzeit) nem lehet sem lassítani, sem gyorsítani. Míg a munkaidőt ki kell tölteni, és a pihenésre szánt idő csak összeköti a munkával töltött időket, az ünnepben benne kell lenni, át kell élni.

Az ünnepek tulajdonképpen változását nagyon jól szemlélteti két fogalom, amit az angolból átvettünk mi magyarok is: a fesztív és az event. A „fest” és a fesztivál szó is a latin „festus” kifejezésből származik, amely

eredetileg a vallási cselekvésekre szánt napokat jelentette. Tehát akkor volt ünnep, amikor a hétköznapi dolgokat félretéve az isteneknek szentelték a napokat.

A mai kor ünnepei sokkal inkább eventek, események, látványosságok. Nézzük meg a karácsonyi ünnepekört. A karácsonyi vásárok, a plázák díszítései nem az ünnep hangulatát fokozzák már, hanem épp ellenkezőleg: látványosságot csinálnak belőle. A családok nem a megszentelt tereket járják körül, nem otthon vannak egymás figyelemi terében, hanem eseményeket látogatnak. Az események ráadásul rajtuk kívül is megtörténnek. Az igazi ünnep viszont nem tud nélkülünk megszületni. Mi magunk alakítjuk ki azokat a tereket az időben, ahol a fesztív hangulatot meg tudjuk élni.

Byung-Chul Han kiválóan jegyzi meg, hogy napjainkban „összeír az üzemcsarnok a nappalival”, a mobiltelefon révén mindig és mindenhol tudunk dolgozni. Mindent szétfeszít, mindent feldarabol.

Folytatása a következő oldalon

Könyvek szeretete

Az igazi könyvmentő névtelen-arctalan, mert akkor lehetsz igazi mentő, ha közvetítői szerepben teszed a dolgod, figyelsz a csodára. Valakinek oda kell adnia a könyvet, neked csak figyelned kell, kinek van szüksége rá — állítja Resz Piroska.

— *Miért szereted ennyire a könyveket? Mi az a láthatatlan fonál, ami összeköt velük?*

— Itt van egy kis paradoxon abban, hogy miért szerettem múlt időben és miért szeretem most. Régen számomra egy könyv egy úgy világba való utazást jelentett, kiszakadást a jelenből. Régebben két dolog miatt szerettem a könyveket, vagy azért, mert valamit tanultam belőlük, fejlődtem általuk, vagy azért, mert az igazi kikapcsolódás, érzések, kalandok, álmok, történések színhelyét biztosították. Az igazság az, hogy most már kicsit másképp látok minden könyvet. Most már embereket, mosolyokat látok minden könyvben. Az az ember jut eszembe, akinek azt a könyvet kerestem, rendeltem és az a legszebb benne, hogy sok kötetnél megvan az, hogy ki melyik könyvnek fog örülni. Nem csak egy olvasmány, hanem valakinek egy örömforrás. Minden könyv egy csoda. Emiatt szeretem a könyveket.

— *Akkor szinte mondhatni, hogy nagy szerelem. Mikor volt az a pillanat, amikor érezted, hogy több közöd lesz a könyvekhez, mint egy egyszerű olvasónak?*

— Ez egy lassú folyamat volt. Az egész tulajdonképpen egy viccnek indult. Egészen más dologgal foglalkoztam és kicsit sok volt a bürokrácia. Elsétáltam a szekér mellett és kíváncsian néztem, mi történik ott. Megálltam és

láttam, hogy itt is egy csoda, ott is. Eléjtettem egy vicces mondatot, hogy milyen jó is lehet ott dolgozni, hiszen a szekér mellett egész nap lehet olvasni. Persze rájöttem, hogy nem így van, mert rengeteg munka áll mögötte, de ebből a viccből indult a történet. Akkor elszegődtem, hogy dolgozzam a szekérenél. Az igazi szerelem fokozatosan alakult ki. Annyi pozitívum jár az egészszel, hogy nem lehet nem szeretni. A felfedezés csodája, amikor látod, hogy mi kerül a kezvedbe, s tudod, hogy valaki nagyon fog örülni annak a kötetnek. Meglepetéscsomag és folyamatos endorfin. Amikor hálás, boldog arcokat látsz, annál jobbat senki nem kívánhat magának. Így történt az, hogy beleszerettem. Van egy titka ennek a dolognak, egy személyesebb vetülete. Van egy nagy kedvencem, ami nekem nem volt meg; ez az Elfújta a szél. Egyszer Kolozsváron sétálgattunk a volt férjemmel és kint állt a bácsi, aki a könyveket árulgatta, elképesztően olcsón. És a semmiből ott volt hibátlanul a rég vágyott könyv és én megkaptam ajándékba. Ott megpecsételődött, egyike lett a kedvenceimnek. Ez a személyes tapasztalat még különlegesebbé tette az egészet.

— *Akkor lehet ez a személyes élmény kellett, hogy igazán átérezd, miért is szép ez a munka, amit ti végeztek. Örömforrás.*

bereiben. Nem érezzük a megszentelt idők időnélküliségét, és így éljük s lépünk be az ünnepek nélküli korbába. Nagyszüleink korában még voltak olyan ruhadarabok, amelyeket csak nagy ünnepekkor vettek fel, mert az ünnep a görög kultúrában mindig összefonódott a szépséggel, a szépség megmutatásával.

Gondoljunk bele, hogy a kozmetika szó is a kozmosz szóból ered, tehát a csillagok rendjére utal, szépnek lenni, mint a csillagok, vagy isteni rendet teremteni körülöttünk. Ilyen ünnepeket kívánunk mindenkinek: ahol megélik a csillagok időnélküliségét, rendet teremtenek maguk körül és magukban, és lelki-szépnek érzik magukat szeretteik társaságában.

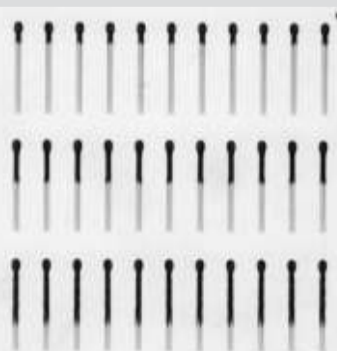
Ma sokkal nehezebb ünnepelni, mint bármikor! Az előző generációk vallásra épülő narratívái nem hatnak a ma emberére, aki az önmegvalósítást hajszolva a kimerülésig optimalizálja az életét. Sokkal nagyobb az egyéni felelősségünk abban, hogy miként teremtjük meg magunk és szeretteink számára a fennkölt idő hangulatát, hogy ne degradáljuk le az ünnepnapokat szabadnapokká.

Dr. Frigy Szabolcs István,
egyetemi oktató, iskolai tanácsadó

Folytatás az előző oldalról

Nehezen tudunk egy órára folyamatosan a szeretteinkkel maradni, a figyelmünket minduntalan megszakítja egy értesítés a telefonról. Olyan világban élünk, ahol nehéz megmaradni az ünnepekben.

Sokan hallották már, hogy az ünnepek profanizálódnak. Ez azt jelenti, hogy egyre inkább összerosódnak a hétköznapokkal, de azt is jelenti, hogy az ünnepeket létrehozó narratívák már kevésbé hatnak korunk em-

**A KIÉGÉS
TÁRSADALMA**
BYUNG-CHUL HAN

— *Nincsenek véletlenek. Igen, első pillanatban ez a kellemes érzés jött vissza, lehet emiatt is kezdtem neki. Nagyobb boldogság odaadni valakinek egy könyvet, mint kisajátítani. Itt tanultam meg, hogy milyen érzés adni. Kicsit önző is vagyok mindazáltal, mert én is rengeteget kapok: segítség, bátorítás, mosoly, meglepetés, ölelés, jó szó. Bár nem ez a célom vele, az élet mégis úgy hozza, hogy százszorososan visszakapom. Amikor a legmélyebb ponton vagyok, biztos történik valami csoda. Nem kell nagy dolgokra gondolni, apróságok, de abban a pillanatban sokat jelent. Akkor szoktak bezúdulni csodakönyvek. Ezek azok a pici jelek: csináld tovább, csináld tovább.*

— *És milyen jól csinálod!*

— *Csináljuk. Azért szoktam többes számban fogalmazni, mert soha nem csinálom egyedül. Itt mindig van valaki. Elképesztő erőt és segítséget kapok folyamatosan. Segítenek, megölelnek, bátorítanak, együtt sírunk és nevetünk. Ezeket nem lehet figyelmen kívül hagyni és az esetek zömében a csapat is mindig olyan volt, olyan igazi csapat. Szeretettel csináljuk, jó kedvvel. És aki ezt szívvel-lélekkel csinálta eddig, az mind szerette. Aki ezt komolyan veszi, óhatatlanul beleszeret. Aztán lesznek kedvenc sztorijaink és kedvenc embe-
reink és az a szép, amikor hetek-hónapok múlva is rákérdezzük. Sok minden megmarad.*

— *És milyen könyvek között eltöltöni egy napot?*

— *Ez attól függ, hogy mennyire vagyok magamhoz képest lemaradva. Újabbán nincs időm olvasni. Ha nagyon fáradt vagyok, szoktam néha csalni, elbújok és picit olvasok. Ilyenkor bűntudatom lesz. Felelősnek érzem magam azért, hogy a könyvek a helyükre kerüljenek. Mostanában nem tudok például annyit fotózni, mint kellene. Úgy érzem, így elveszem a lehetőséget, hogy online is többen megtalálják a könyveiket. Az új könyvek nagy izgalmal töltönek el. Ez nekem olyan, mint hazajönni. Már nem tudom mindig azt a meglepett varázst érezni, mint régen, de bemenni egy családi könyvtárba, elkap a borzongás, ugyanígy, ha ritkaság kerül a kezembe. Itt itthon vagyok, itt arra koncentrálok, hogy másokat szolgáljak. Az egész munka az nem munka. Az nem munka, ahova szí-*

vesen jársz be nap mint nap. És nem csak én vagyok ezzel így, volt kollegák is bejönnek és első kérdés: segíthetek valamit? Vagy ugyanaz a lelkesedés, ha új könyvek érkeznek, rögtön megnéznék. De van benne húzóerő, hogy csináld, mert akkor lehet haladni, hogy mindenki, aki jön, megtalálja a könyvét. S ebben sokat segítettek a Budapesti Könyvmentők is, akik sok könyvet találtak és hoztak el nekünk Szatmárra.

— *Hogy tartjátok észbe, hogy kinek milyen könyv kell?*

— *Sok mindent felírnak, viszont gyakran a témakörök azok, amiket a vevőinkhez társítunk, úgy jobban megmarad, hogy ki mit keres. A vicces az, hogy például te a fejemben József Attila vagy és csak ezek után vagy Imola és minden más. Van passuthos, törös, vadászos, van mindenféle. Így egyszerűbb. Aki gyakran vásárol, annak egy idő után már ismerjük a preferenciáit és van abban valami, ahogy látod, hogy arra jön és nem is számít rá, de ni-ni, mit találtunk. Olyannyira igaz, hogy a pesti oldalon is tudják, hogy vannak érdekességek, amelyeket számunkra igen kedves embereknek keresünk. Itt mi csak közvetítők vagyunk és ez számtalanszor bebizonyosodik. Például van, hogy olyan könyveket kérnek, aminek a valószínűsége nagyon kicsi, mégis a semmiből lesz. Lássuk be, hogy ez mégis egy csoda. Mi ez, ha nem csoda? Ezt tényleg nem lehet másnak nevezni. A megfelelő időben a megfelelő helyen a megfelelő embernek — ezek érdekes dolgok.*

— *Van-e olyan pillanat, ami szíven ütött, netán meghatott?*

— *Van több sztori. Mesélek egyet. Tél volt. Már záróra körül jártunk és arra jött két szociálisan hátrányosabb gyermek.*

Folytatása a következő oldalon

Ment-e a könyvek által a világ elébb?

A Kölcsey Ferenc Főgimnázium XI. A és XI. D osztályos diákjainak gondolatai.

Én meggyőződéssel állítom, hogy könyvekkel és a könyvek elődeivel (pl. papirusztekercsek és vésett teknőspáncélok) a világ igenis haladt előrébb. Ezt a meggyőződésemet szeretném alátámasztani a következő néhány sorban. Alexandria könyvtára az ókor legnagyobb tudástára volt, amelynek egyetlen célja az információk megőrzése volt, függetlenül ezek típusától és eredetétől (például az Ótestamentumot először itt fordították görög nyelvre, vagy más példaként minden, a város kikötőjébe behajózó hajó tervrajzáról másolatot készítettek). A könyvtárban tanultak/ tanítottak, illetve látogattak a kor leg-

nagyobb elméi (mint például Eukleidész, Arisztotelész, Dionüsziosz Thrax, Eratoszthenész). A történelem során (vitattott, hogy pontosan mikor) a könyvtár és a benne felhalmozott több százezer tekercs megsemmisült (tűz által valószínűleg). Ennek a hatalmas mennyiségű információnak az elvesztése miatt a tudományok visszafejlődtek, a legszélidőbb becslések szerint is legalább ezer évet. Számunkra ez túlzásnak tűnhet, de gondoljunk bele, hogy ma, 2000-2300 évvel később, mennyi mindent tudunk Nagy Sándor hódításairól, a pun háborúkról, vagy mennyi, ezekkel kortárs, lírai és epikai művet ismerünk, és

gondoljunk arra, mennyi lehetett ezekről lejegyezve néhány száz évvel a megtörténésük/írásuk után a könyvtárban, ha mai napig is ennyi információ maradt fenn. De ha ez nem elég meggyőző érv, akkor példaként említhetem Alexandriai Hérónt, a könyvtár egyik tanárát, aki egy kezdetleges gőzgépet alkotott 1800 évvel James Watt előtt. Gondoljunk abba is bele, hogy a történelem során nem ez a könyvtár volt az egyetlen, ami hatalmas mennyiségű tudást tárolt, de a változó idők miatt mind az intézmények, mind a tudás, amit tároltak, elvesztek (ide tartozik többek között az ókori athéni egyetem, Ktészi-

phón egyeteme, és a bagdadi Bölcsesség Háza is). Hol lehetnének ma, ha mindezek az intézmények, amelyek a történelem különböző korszakaiban léteztek, napjainkig is fennállnának és nem vesztett volna el velük felbecsülhetetlen mennyiségű ismeret? Ami pedig magukat a könyveket illeti, Carl Sagan amerikai csillagász és planetológustól tökéletesen megfogalmazza az én gondolataimat is: „Milyen csodálatos dolog egy könyv. Egy lapos tárgy, ami fából készül és hajlékony részei vannak, amikre nagyon sok vicces, apró, fekete forma van nyomtatva.

Folytatása a következő oldalon

Folytatás az előző oldalról

Megkérdezték, van-e könyv és elkezd-tük ajánlani az ifjúsági könyveket és a kicsi, körülbelül 9 éves mondta, hogy olyan könyv kell, ami az életről szól. Kerestünk-kutattunk, majd átnyújtottam egyet, hogy az jó lesz. A bátyja megkérdezte, kéri-e, s rábólintott. A srác elővette a pénztárcáját és ekkor történt meg a csoda. Megszólt a kicsi és megkérdezte a nagyobbiktól: te miért nem olvasol? Tudod, milyen sokat segít egy ilyen könyv? Ekkor tanultam meg, mennyit jelent ez. Emiatt érzem ezt a felelősséget. De mostanában is történt valami. Esős nap volt. Amikor kintartóan esik, bezárjuk a szekeret, mert nem igazán van forgalom, de éreztem, nekem nyitva kell lennem s tényleg, senki nem állt meg órákon keresztül. Egyszer csak megállt egy leányka és mondta, hogy nincs jó passzban és kell valami, ami kirángatja ebből, és akkor érzed azt is, hogy felelősség. Egy könyvet és egy elérhetőséget is adtunk. Életérzés, életigenlés. Kicsit több ez a könyvmentés. Ez is lenne az egésznek a lényege. Könyvek által embereket menteni. Kicsit több, mint embereket menteni. A kisfiam is folyton azzal dicsekszik, hogy anya könyvtáros, fűnek fának meséli, anyának sok könyve van, ő is érzi, milyen fontos ez. Rengeteg támogatást kapok a családomtól, nélkülük nem menne.

— *Smile with books* — csodás kis könyvmentés. Mesélj róla!

— Ez nem választott név, inkább rám ragadt. Ahányszor könyvekről beszélgetünk, ez a hangulat járja át a légréteget. Az öröm, a boldog arcok. Emberi tényező. Mindenkinek van egy habitusa. Onnan indult a mese, hogy változások, a könyvmentők szekeréhez kapcsolódó raktárat akartam boltta alakítani, hiszen rengeteg a könyv és soha nem tudunk mindent „megmutatni”. Kellott egy új név. Egy cégnév. De ha már cégnév, akkor szerettem volna valami olyat, ami a munkát is lefedi, de önző módon egy kicsit én is benne legyek. És így jött össze ez a Smile with books, mert tényleg ez a lényege, hogy mosolyt csalogassunk az emberek arcára, örömet hozzunk-okozunk. Ha könyvmentés, akkor ez a mosoly. Ebben van egy kis önzőség is, mert tényleg azok az igazi pillanatok, amikor teljesen földérül és világít az ember arca. Hát innen ered a név. Az volt lényeg, hogy minél többet megmutatni, lehetőséget adni arra, hogy minden könyvet megtaláljunk, ugyanakkor ha már van egy ilyen hely, akkor ez ne egy tipikus könyvesbolt legyen, hanem egy olyan kis kuckó, ahova szeretek bemenni, mert mosolyognak rám, mert jó érzés, mert el szeretnék gondolkozni, ihletet keresek, csak ki akarom kapcsolni az agyam. Innen jött az ötlet, hogy kézművestermék legyen a boltban, de az is, hogy egy helyen több mindent megtaláljanak a kedves vevők. Tehát ilyen alapon született meg ez az üzlet. Voltak variá-

ciók és az idő, a helyzet és az emberek alakították, hogy ilyen legyen. Kaptunk sok segítséget, ezt ki kell emelnem, s számomra ez összeállt egy egésszé. Van egy egységes hangulata. A legelején megtervezett, kiépített polcrendszer szerettünk volna, de lehetőség nem volt. Sok segítséget kaptam a Varga Art-tól például. Ő volt az, aki végtelen türelemmel magyarázott, számolt és végül kitartással és sok utánajárással különböző turkálókából összeszedtük a bútorokat, s akkor amikor a vevő belép, elkapja egy „hazaértem” hangulat. Minden darab megtalálta a helyét. Be-bejönnek körülnézni, s a végén könyvvel mennek ki. Egy csoda, ami történik. Büszkén mondhatom, hogy be szoktak jönni az emberek. Van, aki csak beköszönni, van, aki könyveket nézegetni. Az emberek szívesen jönnek ide. Ha jól érzi magát, ha kedve van bejönni, nyert ügyünk van. Erről kell szólni. Hiába erőltetem. A könyv a gazdáját meg kell találja. Szoktam is mondani: majd amikor itt az ideje. Elbújik, majd előkerül. Volt olyan is, hogy kértek egy könyvet, s mondtam, hogy koncentráljon rá és előkerül. Amíg a polcon van, csak egy könyv, amikor az ember kezébe kerül, akkor képvisel igazán értéket. Én egy kicsit így látom. Tudod, hol érzem igazán, hogy miért nem tudom függetleníteni a könyvet az embertől? Egy ismerősről van szó, aki borzasztóan szerette a történelmet s egy fél elejtett mondatból... a nagyma-

májával sokat nézegetett egy töri enciklopédiát és elkezdett érdeklődni, önszorgalomból olvasott s egyre többet tanult. Ma már egyetemi tanár, természetesen, és több könyve is megjelent. Egy művész beállítottóságú embernél az a történelmi könyv nem tudom milyen életet élne.

— *Ment-e könyvek által a világ elébb?*

— Én az emberekben hiszek. A könyvek azért fontosak, hogy általuk az emberek könnyebben jutnak hozzá információkhoz, de nem tudjuk függetleníteni az embert és az emberi tényezőt. Egy könyvvel lehet élni és visszaélni. Én úgy gondolom, ha valaki könyvet olvas, több nézőpontot ismer meg, több tapasztalatot nyer és sokkal empatikusabbá válik. Amikor empátiáról beszélünk, nagy százalékban pozitívan veszünk. De ezt az empátiás készséget lehet negatív célokra is használni. A könyv előre visz, igen, hiszen már tulajdonképpen bármihez hozzáférhetünk. De ott a kérdőjel, hogy amit tanulok, azt mire használom. Banális példaként: valaki megvesz egy profi vegyészkönyvet, de nem mindegy, hogy például egy gyógyszergyárban újabb csodaszereket fejleszt ki vagy bombát gyárt. Tehát teljesen attól függ, hogy milyen szemmel nézzük. Az emberi faktor, filter fontos. Kinek a kezébe kerül a könyv, és mit kezd vele.

Fehér Imola

Folytatás az előző oldalról

De rávetsz egy pillantást, és egy másik személy elméjében vagy, talán egy olyan személyében, aki már több ezer éve halott. Az évezredekken keresztül egy író tisztán és csendesen beszél a fejedben, egyenesen hozzád. Az írás talán az emberiség legnagyobb találmánya, ami összeköt embereket, kik soha nem ismerték egymást, távoli korszakok polgárait. A könyvek szabaddá tesznek az idő béklyóitól. A könyv a bizonyíték arra, hogy az emberek képek varázslatokra.”

Rigó Kristóf

Szerintem a könyvek által haladt és most is halad a világ előbbre. Láthatatlanul fejleszti a társadalmat, mégpedig úgy, hogy minden egyes olvasó emberre kifejti jótékony hatásait. Annál jobban fejleszti közösségünket, minél többen olvasunk. Régen ez csak nyomtatott formában volt elérhető, ám ma már rengeteg helyről juthatunk hozzá ezekhez a tartalmakhoz, csak érdeklődnünk kell valami iránt. Elsősorban az új információkhoz való hozzáférést biztosítja, bármilyen téren bővíthetjük tudástárunkat. Fejleszti a gondolkodást, memóriát, és segít a választékosabb beszédben is. Ezáltal magasabb szintűek lesznek kommunikációs készségeink, szofisztikáltabbak a megnyilvánulásaink, ami mindenképp segít a mindennapi konfliktusok megbeszélésében, és általánosságban véve önmagunk kifejezésében. A magas szintű irodalmi művek művelik a társadalmat, képesek felemelni azt a tudatlanság szintjéről azért, hogy kiszélesítik a szűk gondolkozást, értékes gondolatokat közvetítenek, amelyek megváltoztathatják a világról való nézetünket. Emellett a rendszeres és gyakori olvasás bizonyítottan csökkenti több időben megjelenő betegségek előfordulásának valószínűségét, stimulálja az agyat, illetve folytonos gondolkodásban tartja azt. Összességében pozitív hatásai miatt fejleszti az olvasót, és ezáltal a társadalmat.

Fogel Edith

A könyvek soraiban tengernyi érték rejlik. Legyenek tudományosak, irodalmiak, próza vagy líra, mindenki számára van érték a könyvekben. Viszont felmerülhet a kérdés, hogy ment-e valaha előre a világ a könyveknek köszönhetően. Véleményem szerint nem csak előrehalad általuk a világ, hanem a világ előrehaladásának termékei. A nagy mesterek leírják gondolataikat, észrevételeiket a világról. Ezeket a tanításokat utódaik tanulmányozzák és kibővítik, építenek rájuk, vagy akár megcáfolják őket saját észrevételeikkel. Ezután ők is leírják ezeket, és az ő utódaik is tanulmányozzák ezeket. Így egy körforgás jön létre és áll fenn. A könyvekben rejltő tudásra a mai napig is lehet építeni. Az iskolákban a múlt nagy elméinek köszönhetjük a tankönyveink tartalmát, legyen szó tudományokról, vagy irodalomról. Tehát a könyvek által a világ nem csak előrehalad, hanem a világ tudásának nagy része a múlt könyveire alapul.

Bartha Bence

A könyvek ősidők óta léteznek, az emberek hozták létre, hogy különböző tudományokat jegyezzenek fel az utókor számára, ezáltal is segítve a faj fennmaradását. A könyvek ugyanakkor történeteket is hordoznak magukban, leírhatatlanul sok emberi történet van

feljegyezve bennük. George R. R. Martin gondolatával élve: „Egy olvasó ezernyi életet megél, mielőtt meghal. Az az ember, aki nem olvas, csak egyet”. Sok más módja is van a könyvek felhasználásának, de én úgy gondolom, hogy az utóbbi kettő az, ami igazán segített abban, hogy a világ előrébb jusson. A tudományos könyveknek hála az utókor már egy megalapozott kutatást felhasználva folytathatta tovább feladatát, rengeteg időt megspórolva. A könyvnek hála újabb és újabb dolgokat sikerült az embernek felfedezni. Az oda leírt betű ebben az esetben tényeket hordoz magában, kifogásolhatatlan, biztos tényeket, melyekben senki sem kételkedik. Szóval ebből a szempontból a könyv mindenképp segítette a világ előrehaladását. A történetet hordozó könyv pedig tanítja a hétköznapi embert, bizonyos esetekben görbe tükröt tart a társadalom elé, megmutatva annak hibáit. Ez segíti az embert abban, hogy ne kövesse el azt a hibát, amit sokan mások. Ilyen megközelítésből is úgy gondolom, hogy a könyv segítette a világ előbbre haladását. Tehát a válaszom a kérdésre az, hogy igen, a könyvek által a világ elébb jutott.

Nagy Dávid

A könyvek, az íráskor a társadalmunk alappillérei, hiszen hol lennénk ma könyvek nélkül? A könyvek tudást adnak, új ajtókat, lehetőségeket nyitnak ki előttünk, fejlesztenek. Könyvek nélkül a mai világ sehol sem tartana. Létfonosságúnak érzem a könyvek népszerűsítését, mert a modern technológia nem tudja ugyanazt az érzést és élményt nyújtani, mint mikor a kezünkbe veszünk egy könyvet, majd olvasni kezdjük, lapozzuk és egyre jobban elmélyedünk benne. Rengeteg féle-fajta könyv van a világon, ott vannak a meséskönyvek, amelyekre nagyon sok szeretettel gondolok vissza a mai napig, színesebbé tették a gyermekkorom. Ne feledkezzünk meg az ismeretterjesztő könyvekről sem, melyekből olyan sok mindent lehet tanulni. Aztán ott vannak az ifjúsági regények, a történelemkönyvek, népmesékkel teli könyvek és sok más. Az irodalomkönyvek is fontos részét képezik a könyvek világának. Rengeteg mondanivalójuk van, tanítanak, kérdéseket tesznek fel bennünk, beindítják a fantáziánkat és érdeklődést váltanak ki belőlünk. Sokféle könyv van, pont ahogy az emberek is

sokfélék és különbözőek, de egy közös bennük: mindegyiknek van mondanivalója, amit át szeretne adni a társadalomnak, fejlesztve és tanítva ezáltal bennünket. A könyvek megjelenése mindenképp nagy előrelépés volt régen, csakúgy mint az írás és az olvasás megtanulása. Talán nem is tudjuk értékelni ezeket a könyveket, természetesnek vesszük, hogy vannak és bármikor hozzáférhetünk. A könyv a fejlődés, a tudásvágy és az egység szimbóluma, hiszen írók nélkül nem lennének könyvek, olvasók nélkül pedig a könyvírás hiábavaló lenne, e kettő egy szoros egységet alkot.

Halász Eszter

A könyvek az ember életében mindig fontos szerepet töltek be. Voltak időszakok, amikor nagyobb volt a jelentőségük, volt amikor kevésbé. Azokban az időszakokban, amikor az ember életében a könyvek kisebb szerepet töltek be, ez meg is meglátszott az akkori nép gondolkodásmódján és értelmiségi szintjén is. Nagyon fontosnak tartom, hogy az emberek olvassanak könyveket, mert nagyon sok információ birtokába kerülhetünk a könyvek segítségével. Többféleképpen fel lehet használni a könyveket tanulásra. Aktívan úgy, hogy az iskolai tantárgyakhoz fűződően használjuk a tudás elmélyítésére, vagy passzívan szórakozásként elolvashatunk egy nekünk tetsző könyvet. Az nagy probléma, hogy manapság a könyvolvasás nem egy népszerű tevékenység, néha bizonyos társaságokban még ciki is. Azok az emberek, akik így gondolkodnak, azoknak beszűkült a látókörük és nem szabad rájuk hallgatni, mert nem viszik előre a társadalmat, csak hátráltatják azt. Az emberiség mindig a tudományok művelése által jutott elébb, és ez valószínűleg így lesz a jövőben is. Ebben a fejlődésben a könyveknek nélkülözhetetlen szerepük van. Ezért én mindenkit csak biztatni tudok, hogy vegyen a kezébe egy könyvet, és olvasson.

Riedl-Serli Tibor

Már önmagában az, hogy a kérdés — ment-e előrébb a világ a könyvekkel — felmerül bennünk, elárul valamit az emberről. Két dologra tudok következtetni ebből. Vagy arra, hogy elképzelhetetlenül buta, és csak annyit lát, hogy a könyv rossz, gonosz, unalmas olvasni, gonosz tanárok ráerőszakolják, minek, már úgy sincs szükség rájuk, vagy az illető kellően okos, és művelt és nagyon átlátja a helyzetet. Csak az utóbbival szeretnék jelen esetben foglalkozni, a másik még említésre is alig méltó. A könyvekben van minden, a tudás szimbólumaivá váltak. Ők az emberiség hozománya, és amennyiben bárki azt mondja, hogy már nem, az téved, mert amit maradandóvá akarunk tenni, azt leírjuk. Legyen az papírra, füzetbe, billentyűzet segítségével számítógépbe, de megőrökítjük tudásunkat, gondolatainkat, érzelmeinket, bár ezek nem mindig helyesek. Az ember természetéből adódóan nem tökéletes, de ettől még arra törekszik. Ez meglátszik irományaiban is. Önellentmondó, hibás, élvezhetetlen, pocskék, tele van buktatókkal, sértő, gonosz, de ezeket el lehet kerülni, ha az illető kellően kritikus, és utánajár a dolgoknak. Viszont néha születik valami kiemelkedő, és szerintem azért megéri alkotni, még akkor is, ha a többi tartalmát nézve haszontalan. Gyöngyszemet alkotni nehéz, sok munka, sok gyakorlás. Keve-

seknek sikerül, de olyankor beteljesedik mint ember. Persze mindig van hova fejlődni, de már az is egy hasznos hagyaték. Azért vagyunk, hogy egymást segítsük, hogy magunkat segítsük, hogy küzdjünk. Ez az emberiség keresztje, a létezéssel kéz a kézben jár. Persze az is felmerül, hogy mire használja a ráhagyott tudást. Rosszból alkothat jót, s a jót felhasználhatja önző céljaira úgy, hogy közben árt másoknak, de ez is csak a szürkeségünkben adódik, s ennek mértéke mindig változik. Valakire lehetnek olyan jó hatással, hogy megváltozzon, s mások segítségével éljen, de megtörni sem lehetetlen senkit, egy szörnyet alkotva ezzel. Viszont akkor is az emberek felelőssége helyrehozni, segíteni az illetőt. A miénk a világ, azt alkothatunk, amit csak szeretnénk, s tudásunkat úgy gyarapíthatjuk és rögzíthetjük, ahogy csak jól esik, de mindig a mi dolgunk lesz újra rendet rakni, miközben az elérhetetlen tökéletességet üldözzük. Keserű, de pont az teszi gyönyörűvé, hiszen mindig fejlődhetünk, és alkothatunk jobbat, túlszárnyalva elődeinket a végtelenségig.

Ludescher-Tyukodi Réka

Felmerülhet bennünk a kérdés, hogy az a rengeteg könyv, amit az emberek az évszázadok alatt írtak és olvastak, befolyásolták-e a világot a fejlődésében? Többek között erre a kérdésre keresi a választ Vörösmarty a Gondolatok a könyvtárban című versében. Én úgy gondolom, hogy elvonatkoztatva a tankönyvektől, ezek az olvasmányok igenis előrébb vitték az emberiséget. Hiszen az olvasás során bővül a szókincs, rengeteg tudást elsajátíthatunk akaraton kívül is, pozitívan fejleszti a fantáziát, s tágul a látókörünk. A könyvek segítségével új kultúrákat ismerhetünk meg, egy számunkra talán új világnézetbe nyerhetünk betekintést az író által. A könyvek csak akkor értékesek, ha olvassák őket. Vörösmarty a szóban forgó versében a könyveket rongynak nevezi, az irodalomra lomként utal. Szerinte szórakoztató könyveket olvasni csupán henyélés, de az értelmes irodalmi művek olvasása is hiábavaló, ha nem használjuk fel a belőlük szerzett tudást az emberiség jövőjének fejlődése érdekében. Én viszont úgy gondolom, hogy tudást lehet szerezni egy szórakoztató könyvből, és egy magasabb színvonalú műből is. Hogyan lehetne az emberiséget előrébb vinni, ha nem az emberiséget alkotó személyek fejlesztésével? Ha az emberek egyénileg fejlődnek, s a könyvek által tudásra, tágabb látókörre tesznek szert, akkor így a társadalom is előrébb fog jutni. Az irodalmi művek sokat adtak a világnak, talán minden ember egy kicsit mást tanul, más következtetést von le egy könyv befejezése után. De egy biztos: az olvasó semmiképp nem lesz szegényebb, ha elolvasott egy könyvet, s bár meglehet, hogy semmi újat sem kapott egy műtől, de nem is veszített.

Nagy Zsuzsa

Az emberiség történelmének tanulmányozása során végig azt tapasztalhatjuk, hogy mindent írásos emlékekből ismerhetünk. A könyv az írás minden korszakban valamilyen információ átadására, megőrzésére és tanító céllal készült. A könyvek őseinek, a kódexeknek a napjainkban történő olvasása és tanulmányozása a középkori életről számos információ és tudás átadására szolgál.

Folytatása a következő oldalon

Ady Endre, avagy egy szabad lelkiismeret erejéről

Az irodalomtörténetben is fellelhető a legsajátosabb módozatok és irányzatok, akárcsak bármely szaktárgy történetében. Úgy aztán ez a tudomány egy-egy szerző életművét nem kizárólag esztétikai-poétikai szempontból tárgyalja, hanem, mint az gyakran előfordul, az adott kor társadalmi vagy politikai elvárásainak, azaz ideológiájának fényében. A kommunizmus időszakában például Ady költészetének az a szegmense került előtérbe, amely a sors számkivetettjeinek, elnyomottainak szenvedéseit tárta fel — annak ellenére, hogy Ady versei sohasem voltak túl ideologizáltak. Éppen ezért forradalmi költészetének marxista interpretációját bátran nevezhetjük a jellegzetesen eszmekezőpontú olvasat következményének.

1989 után viszont az irodalomkutatók éppen arra törekedtek, hogy túl lépjenek Ady költészetének közélet-központú értelmezésén. Egyrészt azért, mert immár más politikai szelek fújtak, másrészt azért, mert az új megközelítés felelt meg jobban művészetének szellemiségének. Mindkét tendencia egyaránt túlzó, mivel a nagy magyar költő műve csak a maga egységében válik helyesen értelmezhetővé. Bármilyen próbálkozás arra vonatkozóan, hogy a művet töredékeire bontsuk, egy-egy értékvonatkozását előtérbe állítsuk, komoly esztétikai problémákhoz vezet.

A nagy magyar költőhöz, Ady Endréhez hasonlítható kevés költő van a világon. Vitriolos stílus és hit által felkorbácsolt sorstudat, tündöklő tehetség, ami felgyújtotta létét, a teljes megsemmisülésig égetve azt.

Tragikus és alapjaiban változó világnak volt ő élő lelkiismerete. Ady sohasem húzódik vissza a költészet szférájába, még legbensőségesebb verseiben is az érzelmek és vergődések közepete is lángoló lelkisége öröklik, bármikor készen nagyra törő eszmék felkarolására. Számára a vers nem megkövesedett szimbólumokkal teli világ, hanem csak fegyver, esetleg eszköz: „Én voltam az Úr, a vers csak cifra szolga” (Hunn, új legenda).

Ady elutasítja a hermetizmust, a kódolt költői nyelvezetet, és nyelvi tehetsége valóban oly mértékű, hogy a magyar irodalmi nyelv alapszókincsét használva bármikor rendkívül újszerű

képeket alkot. A szavak harcmezéjén vívó harcos öngyötrő kesergéseit is megszólaltatja. Mindig van időszerű mondanivalója, bátorító üzenete, s biztosan áll az eszmék, a nagyra törő célok mezéjén.

Hite az, hogy a versnek nem megszápítani kell a világot, hanem igazabbá tenni. Az előtte művelt édeskés szalonlírát Ady egyszerűen öncsalásnak, időpocsékolásnak tartotta, ki is váltotta vele a régi vágású ítések felhördülését.

Az örök rebellisnek tartott Ady egész életét egy hatalmas eszme magasztosította fel. Ez az ember képtelen lett volna élni a lét legnagyobb parancsolatát megtagadva: az egyénnek meg kell valósítania önmagát, mert csak úgy szolgálhatja létküldetésének, sorsának igazságát. Ezért kell eljutniuk a hozzá hasonló embereknek az Értől az Óceánig. Az óceán itt általános sorsszimbólum, ahol összegyűl minden apró egzisztencia fonala, hatalmas erőt hozva létre, amely képes akár romboló vihart támasztani, ami csodálatos tisztulást is hoz ugyanakkor.

Költészetének lényege, mely mindig magán viseli a szülőföld összetéveszthetetlen bélyegét, pontosan egyszerűségében leledzik. A társadalmi és történelmi igazságosság, a sorsvállalás alázata, az ember nagyra való hivatottsága és a környezet természetes szépsége képezik azokat az erővonalatokat, amelyek a jók és egyszerűek igazi világát igazgatják: „Aki erő és örömet ölnek, / Nem lesz majd kegyelem azoknak” (Isten harsonája).

A Magyar jakobinus dala is fájó emelkedettséggel szól:

„Ezer zsibbadt vágyból mért nem lesz
Végül egy erős akarat?
Hiszen magyar, oláh, szláv bánat
Mindigre egy bánat marad.”

Kétségkívül, lírája, a maga felbujtó forradalmiságával meglehetősen különösen cseng a nyugodt, komfortos, szentimentális, bukolikus költészet világában.

Ady kiemeli a verset annak dekorációs szerepéből, utcára viszi és a bon viveur-ök gombjába tűzött tréfás virágszálból harsogó trombitává változtatja, melyen keresztül olykor magának az Úrnak az akarata kiált.

„Sírok és a síróké vagyok” — állította

határozottan A könnyek haszna című költeményében, ő, aki szereti a „sokat szenvedő világot”. De ebben a világban, amelyik valamikori tájékozódási pontjait a feneketlen káoszba vetette, a költő önként vállalt állapotát is kinyilvánítja: „Bilincs vagyok és szabadság egyszerre”, az ellentétek oly látványos elegye ez, melyek vad szenvedélyektől zaklatott, ám mégis oly törekeny életét feszítik.

Bár általánosságban a költő életművének az értelmezéséhez a legbiztosabb út maga az életrajz, Ady esetében szinte semmi nem vetíti elénk költészetének nagy sorsfordulóit.

Az ábrándos tekintet mögött a sivár valóság által folyamatosan ostorozott lelkiismeret forrong, a Szó pedig látványtól kimart kráter, melyen keresztül ez a hatalmas nyughatatlan ég felé szólja diatribáit, a vér és arany, a fészek és szárny e furcsa elegyét. Manicheista mondanivalója, amit metaforák sokaságába öltöztetett, a posztmodern jövő ellentmondásokról gyötört költészetének csírjait hordozza.

Valójában a jövő az, ami Adyt elkomorítja. A jövőnek ír és tisztában van azzal, hogy versei nem mások, mint „mag a hó alatt”, egy másfajta társadalom képzete a meg nem álmodott jövőbe vetett remény. A jövő Ady költői művének központi építménye. Még saját halála is úgy jelenik meg képzeletében, mint valami egyszerű baleset, ami lehetővé teszi számára a visszamevedést a szertetlen csendbe, noha egy helyen azt mondja: „S a halál után ébredések” (Elégedetlen ifjú panasza).

Inkább a holnap nap bevallója, amit türelmetlenül vár, s a társadalom, amelyben él, csak forradalom révén változhat, amely felégeti a régi világ rothadó maradványait. Ady állandóan kerüli a hamis líraiságot, és kész arra, hogy feláldozza a múlt esztétikumának kánonjait a maga bátor hitének kifejezése oltárán.

Az a fordulat, amelyet a magyar líra Ady révén megtett, véglegesnek bizonyult, utána egyetlen költő sem hivatkozhatott idejélt múlt esztétikákra, melyek hiteltelen és valóságidegen élménykifejezésre alapozódtak.

A költő elsősorban korának tiszta és lelkes öntudata, „Úr”, míg a „Szó” szolgálja csupán, semmi más. Úr nélkül a szavak csupán ide-oda függeszthető

részek, melyek ide-oda tévelyegnek a kifejezés ködös, távlatokat nélkülöző sivatagában. Szónak életet csak költő adhat, de csupán az igazi költő, aki jól ismeri a nyelv kincseit rendező művészet titkos alkímiaját.

Más költőktől eltérően, akik átestek a lelkesedés nagy korszakán, de csupán ifjúkori lendületüknek köszönhetően, Ady patetizmusát megőrzi mindhalálig. Költészetének, mely mindig önmagával egyenlő, főleg „ifjú szívekben él”, és a jubilálásnak ez az állapota meghatározó egész életműve számára.

Mégis feltevédik a kérdés: hogyan történhet az, hogy száz év után is Ady Endre költészetének érintetlenül megőrzte frissességét és időszerűségét? A válasz csupán egy lehet: mert az expresszivitás és az átélés lávaszerű folyama biztosítja ennek a nagy szenvedőnek a szellemi öröklétet, az által, hogy magára vállalta a világnak mindazt a kínját, amit megváltani csak költői szóval lehet.

Rögeszmésen felidézi a vörösen izzó vastrónon kínlódó Dózsa György alakját, és ennek az égésnek nyilvánvaló a metaforikus üzenete: Ady Endre és Dózsa György ugyanazok, az igazságtalanság elleni harc hősei, és ennek a tortúrának a lángjai versé válnak, mely melegít, világít és éget.

Felician Pop

Folytatás az előző oldalról

Ugyanakkor a saját korukban is előrébb vitték a társadalmat azzal, hogy tartalmazták a szentek élettörténetét, verseket, egyes népek eredettörténetét, ezáltal saját korukban is megismertették az olvasókkal az információkat és megőrizték a jövő nemzedékének is. Ha előrébb ugrunk az időben a nyomtatott könyvek megjelenésétől egészen napjainkig, azt vehetjük észre, hogy a könyveknek számos fajtája, típusa van. Vannak tankönyvek, amelyek a tudás átadását szolgálják; léteznek ismeretterjesztő könyvek, amelyek bővítik a tudásunkat; irodalmi alkotásokat

tartalmazó könyvek, amelyek tanítanak és finomítják az esztétikai érzékünket, érzelmi intelligenciánkat. Bármilyen tudás lejegyzése, könyvekbe foglalása nélkül nem haladna előre az emberiség, hiszen a könyvek a megszerzett tudást őrzik meg. Azt viszont fontos megjegyezni, hogy ahhoz, hogy a könyveknek értelmük legyen és a bennük lévő információk felszínre jussanak, értő olvasókra van szükség.

Delegan Ivett

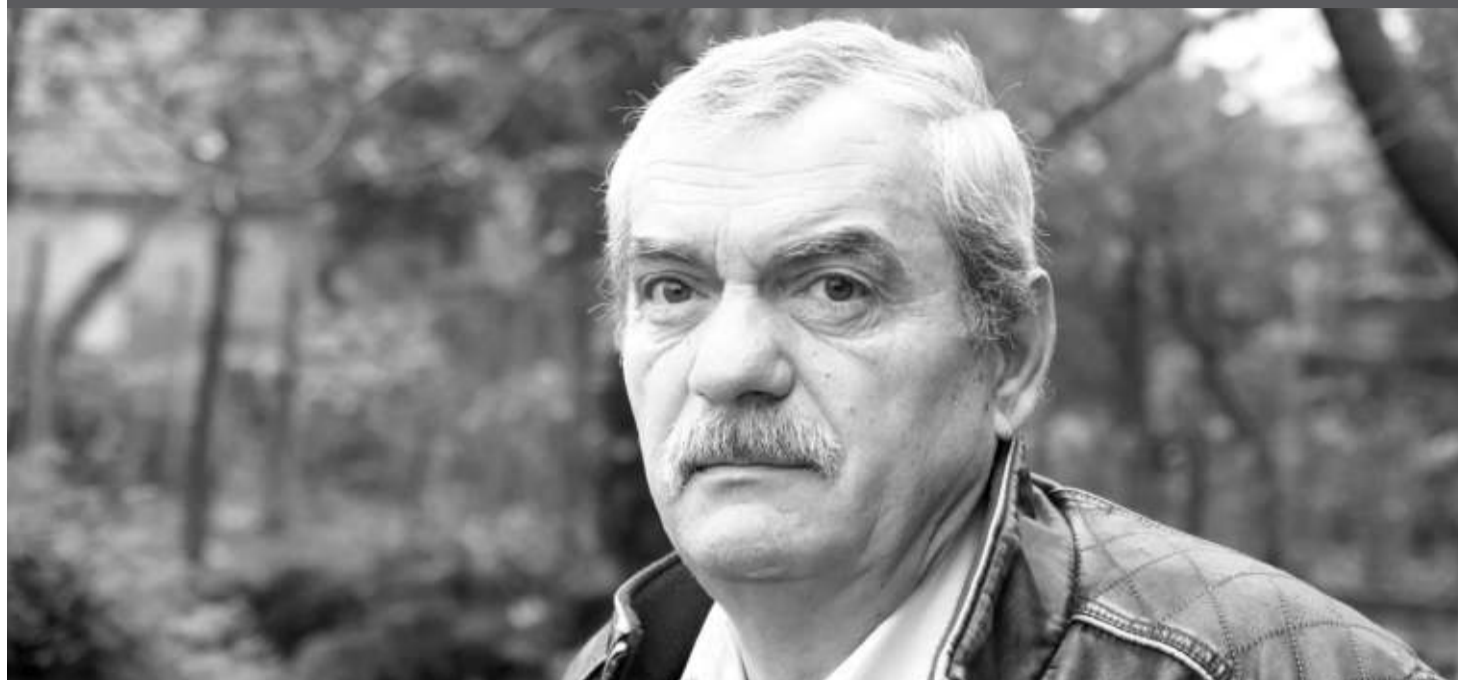
A könyvek megjelenésük óta mindig is fontos szerepet játszottak az emberi történelemben. Egyszerű tárgyakká tűnnek, és mégis a bennük tárolt tudás

nagyban befolyásolta a történelem alakulását. A teleírt lapok bölcsessége számtalan esetben vezette győzelemre a legnevesebb hadvezéreket, akik a múlt csatáinak tanulságát használták fel életük folyamán. Sok más esetben a könyveknek a maguk fizikai valójában volt hatalmas értékük, hiszen voltak olyan idők, amikor egy-egy ritka kötet birtoklása elképesztően nagy hatalommal, befolyással és gazdagsággal járt együtt. A könyvek nagy hatással vannak a mindennapjainkra is. Minden tudás, melyet kiskorunk óta a fejünkbe vertek, a könyvek létezésével nélkülözhetetlen a múlt homályába vesztett volna. Nem is beszélve arról, hogy az

olvasás nagyban hozzájárul ahhoz, hogy önálló véleményt tudjunk alkotni rengeteg témáról, hiszen nagymértékben fejleszti a kritikus gondolkodásunkat és a kreativitásunkat. Ha nem lennének könyvek, akkor meg lennénk fosztva az önkifejezés egy nagyon szép és fontos módjától, nem tudnánk ugyanúgy művelődni, értelmezni, kutatni, nem lenne ugyanolyan a világról alkotott képünk. Éppen ezért úgy gondolom, hogy a könyvek nagyban hozzájárultak a világnak, és vele együtt az ember előrehaladásához.

Mészáros Bálint

Kraszna menti látomások

— 14-es kórterem. Nővér, vezesse oda a beteget.

A hosszú folyosón némán csoszogtunk a megadott cím felé. Ő nem szólt hozzám, én pedig nem akartam illetlenül a szavába vágni. Megérkeztünk. Az ajtó félig nyitva volt. Beléptünk. A túlsó sarokban lévő ágyon időtől és sok minden egyébtől meggyötört bácsika pihent. A nővér illendő bemutatást eszközölt:

— Ez a 14-es. Itt fog feküdni.

Paccs! Ez az átmenet a normálisból a mogorva modorba. Meg aztán honnan tudja, hogy fekvé alszom? Lehet állva. Már csak azért is, hogy tegyek lóvá mindenkit. Aztán magunkra maradtunk: az öreg, a 14-es, és én. Odamentem a napfogyatkozást idéző apókához:

— Jó napot. Géza vagyok.

Az öreg értetlenül bámult rám:

— Mire jó az nekem?

Szegénykém talán azt hitte, hogy valami gyógyszert (Géza tablettá) próbálok beletukmálni. Nem adtam fel:

— Maga is szívbeteget?

Felsőhajtott:

— Az is. De inkább a cukor.

Örültem. Persze, nem az ő bajának, hanem annak, hogy a kommunikációs csatornákat járhatóvá mosta az értelem forrászve.

— Jajaj! — idéztem a költőt, bár magam sem tudom, miért. Talán hirtelen nem jutott eszembe más vigasztaló szó. Az elkövetkezendőkben már nagyon keveset beszélgettünk. De legtöbbször még annyit sem. Magára hagytam, és mentem az ágyamhoz berendezkedni. Két nap kivizsgálás. Kibírom! Egy óra múlva aztán kezdődtek azok a történések, amelyek kezembe adták a tollat:

— Tatuka, jöttem vért venni magától — robogott be egy nővér, és már kezdett is előkészülni.

Én, gondoltam, alszom egy keveset, így aztán szemet hunytam a történetek fölött. Néhány perc sikertelenség után mérgemben felültem. Fényes nappal nem megy ez nekem. Meglepetten látom, hogy a nővére még mindig keresi az öreg vénáját. Hiába kereste, nem és nem! Pedig még az ágy alá is benézett.

— Nagyon kemény a véna, kiugrik a tű alól!

Ha mindezt latinul mondja, akkor tudományosan hangzik, ezáltal hihetőbben. Végül az aranyásók kudarcának keserűségével sóhajtott egy nagyot:

— Na jó, semmi baj (ugyan, mi baj

lenne, néztem az öreg agyonszurkált karjára), szólok a kolléganőmnek, ő rutinosabb, és tapasztalt már ilyet.

Az S. O. S.-re egy percen belül reagálva megjelent Rutinszkája Tapasztalatovna, és nekiesett az öreg másik, dermatológiailag még rendben lévő karjának. Hosszú, kínos percek látogatták meg a 14-est. A bácsika hozzáállása olyan volt a helyzethez, mint birkának a nyíráshoz. Ámbár az első néhány szúrásnál még fel-felzisszent, de aztán csendesen hagyta sorsát beteljesedni.

Minden jó, ha jó a vége! Merem állítani, hogy az olajkutatók nem örülnek ennyire a kőolaj feltörésének, mint eme két hölgy a tatuka ártatlan vérének! Rutinszkája felegyenesedett és büszkén jelentette: így kell ezt csinálni! (Hát, ezt valóban így kell! — villant agyamba halhatatlan költőnk szállóigévé nemesedett egysoros.) De a sikernek, ugye mindig ára van (már ami a bácsikát illeti), ugyanis két testvérnőm az Urban úgy kidekorálta az öregurat, mintha egy sörétes puska mosolygott volna a két karjára. A délutáni látogatáskor az öreg felesége ki is szúrta a szépséghibát:

— Hát te meg mit csináltál magaddal? Rád fröccsent a forró olaj? Bezzeg otthon nem sütöl-főzöl! Nem baj, majd rászoktatlak! (Jókor kezdenéd el, anyóka — hasított belém nagy drámaírónk gondolata.)

Amúgy a nénikét megismertem. A játszótér melletti fagyizóban árulta a finom fagyaltokat.

És most, igen most, döbbsentem rá, hogy bár betegségek garmadája incselkedik velem, a sors sokszor kegyes hozzám. Ahogyan most is: nagyon édesszájú vagyok, és íme, a szemben lévő ágyon ott ül egymás mellett élő adásban egy cukros bácsi és egy fagyaltos néni!

Sajnos nem volt időm kényelmesen elhelyezkedni a gasztronómia tejszínhabos világának eme mézédés fészékében, mert kecses tánclépésekkel belibent Rutinszkája Tapasztalatovna.

Bizonyára a mai sikerélmény hatása alatt volt még. Valamit azonban elrontott. Talán a balrakettőt számolhatta el, nem tudom, de úgy ment neki az infúziós állványomnak, hogy mindkettő rajtam landolt: infúziók állványa és nővéreké bálványa. Az állvány járt jobban. A nővér arccal lefelé, feje a lábaim közé csapódott és néhány pillanatra ott is maradt. Mondják, hogy ebben a kór-

házban megpróbálnak minden igényt kielégíteni. Na de mégis! Egy kis időre még az óra is megállt a falon! Kiváló lélekjelenlétemnek köszönhetően a csendet én törtem meg. Szemlesütve, szemérmesen szólaltam meg:

— Elnézést, hölgyem, a vénámat keresi?

Aztán, ha nehezen is, de eljött az este. Legyek, szűnyogok is fáradtnak tűntek, a nővérek is kicserélődtek, megjött a váltás (talán volt olyan is, kettő, akinek megváltás).

Kilenc körül betoppant egy vadonatúj, frissensült (nyaralni lehetett) nővér, és közölte apókával, hogy reggel kilenckor viszik egy komoly vizsgálatra, ezért nem szabad neki reggelizni, hanem meg kell inni két liter vizet. Az empátia megszólalt bennem: hogyan fog szegénykémbé beleférni annyi víz?

Reggel nyolckor jön a nővér, és látja, hogy az öreg még egy kortyot sem ivott. Bizony, elfelejtette. Igaz, én nem felejtettem el, de nem formálhattam magamnak jogot ahhoz, hogy mások életét megkeserítsem. Na, a nővére közli az ukázt: tatukának egy szűk órán belül le kell küldeni a két liter vizet. Szegény öregem hozzá is látott. Nagyon szépen haladt, fél kilencre a felét már elszopogatta. Ekkor azonban hozták a reggelit!

Szegény tatuka! Keservesen nézett a finom falatokra, de még keservesebben a még bekebelezendő víztömegre. Amúgy is, már ugyan hová tudta volna raktározni az ott felhalmozott ínycségeket? Az elfogyasztott vízmennyiségtől már kezdett pocakot eresztetni!

Húsz perc múlva visszajött a konyhatündér elvinni az elvinnivalókat. Mikor meglátta az öregúr érintetlen menüjét, szelíd korholásba kezdett:

— Tatuka drága, hát nem evett semmit? Így éhen fog halni!

Tatuka szegény csak ennyit mondott: — Éhen lehet, de szomszám biztosan nem.

Hát valahogy így telt el a két napom. Zárszóként csak annyit, hogy legyünk bármilyen lesújtónak tűnő helyzetben, ragadjunk ki belőle néhány fekete morzsát, és képzeletünkből, fantáziánkból, rakjuk körbe azokat sok-sok színes morzsával, és azt fogod megtapasztalni, hogy ebben a vidám, színes tarkaságban már nem, vagy csak alig fogod látni a fekete morzsákat.

Legyen ez a túlélés egyik szabálya!

Kun Tibor

Kavargó életérzés

4. Bár ne kéne búsulni,
Hisz orcádon oly rútol dúl
a bánat,
S veled ölelkezve orcámra
mattul könnyed.

7. Bár ne kéne sírni látni,
Hisz harmatos szemeimnek fáj
ha szenvedsz,
S veled szenvedek én, létemre
mattul könnyed.

9. Bár ne kéne gyászolni,
Hisz ünneplem én minden
percét éltednek,
S veled hal lelkem is, húsomba
mattul könnyed.

8. Bár ne kéne elválni,
Hisz nekem te vagy a kivirágzó
végzet,
S veled bimbózó életemre
mattul könnyed.

6. Bár ne kéne álmodni,
Hisz csodásabb vagy mint
bármely tünemény,
S veled együtt képzeletembe
mattul könnyed.

11. Bár ne kéne meghalni,
Hisz sírköved kényszeres
emlékeztető,
S veled halok én is, hullámra
mattul könnyed.

10. Bár ne kéne emlékezni,
Hisz minden közös felidézett
pillanat kín,
S veled újra érzek, emlékembe
mattul könnyed.

5. Bár ne kéne rád szólni,
Hisz kijózanító szavam neked
méreg,
S veled beszélve ajkamra
mattul könnyed.

1. Bár ne kéne születni,
Hisz úgyis jelentéktelen egy
emberélet,
S veled felnövök, sorsomra
mattul könnyed.

3. Bár ne kéne felnőni,
Hisz eltűnik a felhőtlenül
boldog gyermek,
S veled elszürkülő testemre
mattul könnyed.

2. Bár ne kéne szeretni,
Hisz úgyis mulandó, s morbid
játék az,
S veled török szívem, arra
mattul könnyed.

Cserés Nicole,
Kölcsey Ferenc Főgimnázium

„...manapság a képzőművészet csak egy gombnyomásra van...”

„A képzőművészet állandó átalakulásokon megy keresztül, a technológia fejlődésével a kifejezőmódok tárháza is szélesedik, új médiumok születnek. A jó hír viszont, hogy manapság a képzőművészet csak egy gombnyomásra van, bárki számára elérhető a különböző közösségi médiafelületeken, internetes oldalakon vagy virtuális múzeumokban” — állítja Mitroi Tímea szatmárnémeti grafikusművész, rajztanár.

— Hogy indultál, mikor szeretted meg a rajzot, a festészetet, a képzőművészetet, hogyan lettél rajztanár?

— Dicsőszentmártonban születtem, Szatmárnémetiben nevelkedtem. Szüleim értelmiségiek, így a vaskos albumok sem hiányozhattak a könyvespolcokról. Most is jól emlékszem, ahogy az Ermitázs francia gyűjteményét bemutató albumot lapozgattam. Olvasni még nem tudtam, viszont a változatos és színes festmények reprodukciói teljesen rabul ejtettek, órákig lekötötték figyelmemet. Ez az első képzőművészettel kapcsolatos élményem, ami máig eszembe jut. Óvodás korom óta szeretek rajzolni, ötödik osztálytól kerültem az Aurel Popp Zene és Képzőművészeti Líceumba, majd ugyancsak itt, festészet szakon tanultam tovább Nyíri Zoltán csoportjában.

— Mikor kezdted el komolyabban fog-

lalkozni a képzőművészettel, mennyire ismertek a munkáid, hol voltak kiállításaid?

— A középiskolában már eldől, hogy ezen a pályán szeretnék érvényesülni, a kolozsvári Képzőművészeti és Formatervezői Egyetemen folytattam tanulmányaimat grafika szakon, mesteri diplomámat is itt szereztem, emellett a pedagógia szakot is elvégeztem. Az egyetemi évek után hazaköltöztem és általános iskolában kezdtem el tanítani, de végül ez sem véletlen, hiszen anyai nagymamám és dédszüleim is pedagógusok voltak, így nem állt távol tőlem a pedagógia világa sem.

— Hogyan viszonyulnak tanítványaid a rajzhoz?

— A gyerekek szeretnek rajzolni, igénylik ezt a tevékenységet, viszont az a tapasztalatom, hogy már egész fiatalon nagyon könnyen el lehet venni az ember kedvét az alkotástól. Amikor

ötödikesekkel kezdek el dolgozni, már az első órákon kiderül, hogy milyen „rajzos múlttal” rendelkeznek. Gyakorta előfordul, hogy ezek a gyermekek fénymásolt lapokat színezték, vagy az épp aktuális évszakra megfelelő tájképet festettek, de olyan is előfordult, hogy rajzóra helyett egyéb tantárggyal foglalkoztak. Lehangelő, hiszen a pedagógus ezzel a megnyilvánulásával a kisdíák tudtára adja saját véleményét, hogy a rajz egy kevésbé fontos tantárgy, nincs jelentősége és egy örömforrástól fosztja meg. Ilyen tapasztalatok után eltelik egy kis idő, amíg megtaláljuk a közös hangot. Lépésről lépésre haladunk, az alapoktól kezdünk mindent, az első félévben rájönnek, hogy másként is lehet, új ismereteket szereznek, észreveszik magukon a technikai fejlődést, egyre bátrabbak és kitartóbbak, saját ötleteik vannak. Igyekszem ösztönözni,

bízni őket. Tanári nézőpontból érdemes azt is megemlítenem, hogy a képzőművészeti nevelés célja nemcsak az alkotás, alapvető szerepet tölt be a szépérzék, jó ízlés kialakításában, nem beszélve az általános műveltségről. Képzőművészként érdekel, hogy ezek a fiatalok a későbbiekben műkedvelő felnőttekké váljanak, akik kiállításokra járnak.

— Véleményed szerint milyen irányba halad a képzőművészet, mennyire van szerepe a személyiségformálásban, a szépérzék kialakításában, az érzelmi intelligencia formálásában?

— Erre nehéz válaszolni hiszen a képzőművészet állandó átalakulásokon megy keresztül, a technológia fejlődésével a kifejezőmódok tárháza is szélesedik, új médiumok születnek. A jó hír viszont, hogy manapság a képzőművészet csak egy gombnyomásra van, bárki számára elérhető a különböző közösségi médiafelületeken, internetes oldalakon vagy virtuális múzeumokban.

— Mennyire ismertek a munkáid, hol voltak kiállításaid?

— Hazaköltözésem óta rendszeresen kiállítok csoportos tárlatokon a Vécsey-házban, az első önálló kiállításomat — mely egy nagyon kedves emlék számomra — Muhi Sándor nyitotta meg az Art Caffé kávézóban. Munkáimat Csehországban, Nyíregyházán az Artikon galériában egy önálló kiállítás keretében és a németországi Karlsruhe-ban a Gedok galériában állítottam ki. Jelenleg egy egyéni tárlaton dolgozom.

— Milyen témák foglalkoztatnak?

— Munkáim leginkább figuratívak — régi fotók, családi képek szolgálnak alapul —, amelyekben az idő, az elmúlás gondolata, a magány, a női lét kérdései, az önmagunkkal vívott harcok egyaránt felismerhetők, és mindezt áthatja a titokzatosság, melankólia. Technikai szempontból változatosság jellemzi alkotásaimat. Készítek tusrajzokat, használok színes ceruzát, vízfestéket, akril, szívesen alkalmazom őket vegyesen is.

Elek György

„...hihetetlennek tűnik, hogy hova jutottam”

Mi szeretnél lenni, ha nagy leszel? Úrhajós, kosár-bajnok, művész, nőgyógyász, titkos ügynök... Szakmák, amiket zöldfülű iskolások bálványoznak. Viszont kevesen vannak tisztában a választás súlyával. Az életed hátralevő részéről van szó! Hogy fog eltelni? Izgatottan várod majd az új kihívásokat, vagy „már megint hétfő” kedvvel éled túl a munkanapokat?

Karriert építeni nem könnyű dolog. Főleg akkor, ha olyan utakon jársz, amelyeket senki sem fedezett még fel a barátaid közül. Motivációként elmesélem, hogyan is lettem az iskola fekete bárányából az egyik legnagyobb amerikai pénzügyi vállalat programozója, akit New Yorkba küldtek továbbtanulni úgy, hogy minden költséget álltak. Nem vagyok egy szupersztár és nem is isteníteni akarom magam, csak nagyon érdekes visszagondolni a történetekre, s gondoltam, megosztom veletek, hátha valakinek segít, ha úgy el van veszve a semmi-ben, mint én annak idején.

Számítógépes pályafutásom ötödikes koromban kezdődött. A szüleim motiváló kihívás elé állítottak. „Zsoltikám! Csak akkor kapsz számítógépet, ha bejutsz a Kölcseybe.” Simán! Így 2005-ben megkaptam az első gépemet. Óriási öröm volt a háznál. A kíváncsi természetemmel majdnem minden beállítást végigpróbáltam. Egy hét sem telt el, a gép elromlott. Irány a szerelő. Fájó szívvel néztem végig a pofonegy-

szerű folyamatot, ami 25 lejbe került. „Csak pár gomb megnyomása?! Hadd próbáljam meg.” Így kezdtem el gépek javításával zsebpénzt keresni.

Nyolcadikos koromban jött az új motiváció. „Zsoltikám, csak akkor kapsz internetet, ha informatika osztályba mész. Máskülönben nincs rá szükséged! Nem fogom azért fizetni, hogy egész nap játsszál.” Simán! Így kezdődött el a programozói karrierem, az intenzív info osztályban. Megvolt a számítógép, megvolt az internet, így a motivációnak nyoma veszett. Nem szerettem tanulni. Nem tudott lekötöni semmi, kivéve az informatika.

Meglepően jó eredményeket értem el néha tanulás nélkül is. Ez persze a tanár érdeme is. Míg más tantárgyakból majdnem bukásra álltam, fel sem tűnt, hogy mennyi mindent tudnék kezdeni a logikus gondolkodással. Fogalmam sem volt arról, hogy milyen értékes egy programozó a piacon. Az alap az volt, amit láttam. 8 óra nyögvenyelős meló, késésért büntetés jár, a főnök néha szeméttel, bármikor ordíthat, ugrani kell, ha szólítanak és napi 50 lej az álmfizetés.

Kicsit el voltam veszve. Nem tudtam, hogy mi a jó a jövőmnek. Igazán nem is gondoltam rá sokat. „Egyszer élünk” üzemmódban teltek a napok. Fesztiválokról bulikba jártam, sokszor késtem az iskolából, nem figyeltem, és sok más rossz jellemző illett rám. A nagyok mindig azt mondogatták, hogy tanulj, mert

csak akkor viszed valamire. Meghallottam, hogy lehet külföldön 1000 eurókat keresni uborkaszedéssel. Fúúú, de fel voltam villanyozva, hogy el lesz intézve a jövőm. Minek tanulni, ha annyi pénzt kereshetsz nélküle is.

Meg akartam tudni, mire is vállalkozom, így beálltam éjszakai őrnök a nagypiacon. A továbbiakban építkezésen, majd mezőn is próbára tettem magam. Nem volt egy leányálom. A piacon hiába őrködtem 3 hónapot, annyira szemetek voltak, hogy mikor elhívtak árut pakolni, ellopták a telefonomat. Pár napra rá meg rámfogták, hogy eltűnt 25 dinnye... NA, NEEEE... ott voltam egész este, 13 embert vagy egy teherautót csak meghallok... IQ harcosokkal nehezen lehetett értelmesen beszélni. A szezonmunka meg a kéregető sportoló szakmája volt. 20 kilométer tekerés után várnád a földesurakat és kérted, hogy téged vigyenek el dolgozni a többi 50 munkás közül. Szerencsétlen napokon meg üres kézzel tekertem haza Csengersimából.

11. osztályosként utolsó előtti tanuló lettem. Fekete báránynak éreztem magam. Nagyon sok tanárt kikészítettem, mert nem akartam tanulni. Főleg a matekot nem. De informatikából mindvégig jeles voltam. „Valamit kell csináljak az életemmel”. Megkóstoltam a nehéz munkát is, így jobban motivált, hogy csináljak valami értelmeset. Info egyetemre nem akartam menni a

matek miatt. Ősi ellenségek voltunk.

A 12. végére talpra álltam, és letettem tisztességesen az érettségit. És jött az isteni szikra, amikor megláttam egy plakáton a reklámgrafika egyetemi szakot. Előtte készítettem pár képet photoshoppal, másolva rajzoltam pár rajzfilm-figurát, vágtam videókat is, így művésznek éreztem magam. Be is adtam a jelentkezési papírokat, majd elmentünk a mentorommal egy kiállítárra, ahol 8. osztályosok fényképei voltak kiállítva. Egyszer csak megszólal a mentorom:

„Az nem kép, te batman. Azok kézzel vannak rajzolva.”

Hohooohooo... erről nem volt szó. Mi lenne haaaa, nem! Nem leszek művész. Évekkel vagyok lemaradva, amit pár hónap alatt próbáltam pótolni. Így biztos nem kerülök be államira, pénzünk meg nincs fizetésesre. Így pénteken futottam Váradra, hogy kivegyem az irataimat. Utolsó nap volt, hogy beiratkozhasak valami egyetemre. Kétségbeesetten hívogattam embereket, hogy mitévő legyek. Értelmes tanácsot viszont senki nem tudott adni. Amikor a másik azt mondja, hogy gyere a manager szakra, és még ő se tudja, hogy hol tud elhelyezkedni...

Úgy döntöttem, hogy beadom a papírokat Kolozsváron az informatikára. Matek ide, matek oda, emberek találták ki, én is ember vagyok, nem? Így utolsó nap futottam Kolozsvárra, hogy beiratkozzam.

Sikerült! Meg is kaptam az állami helyet. Szüleimre nem akartam teherként támaszkodni, ezért első félévtől különórát tartottam a nehezebb tantárgyakból. Nagyon jól ment a tanárkodás. Amellett, hogy megvolt a túlélőpénz, kajával is el voltam látva, és persze kitényően tudtam a leckéket is. Csak előnyöm volt belőle. Munkaként tekintetem a tanulásra úgy, hogy az ösztöndíj a fizetés. Így minden egyetemi félévben sikerült megkapnom a „fizetést”, ha meg nem, akkor mentem javítani nagyobb jegyekért. Teljesen megváltozott a tanuláshoz való hozzáállásom. Legtöbbször az első padban ültem, és folyamatosan kérdéseket tettem fel a tanárnak. Érdekelte a téma és izgatottan vártam a következő kihívást.

Második évetem Erasmussal az ELTE-n töltöttem Budapesten. Így végképp rendbe tettem magam anyagilag havi 600 eurós ösztöndíjjal. Kötelező volt a nyári gyakorlat. Elmentem egy állásbörzére, szép és jó volt mindenkinek az ajánlata, de senki nem fizetett érte. Ha tehetem, akkor pénzért szeretnék dolgozni.

Megtudtam, hogy a Morgan Stanley egy nagyon jó cég nagy jövővel. Azt is megtudtam, hogy jól fizetnek. Nem tudtam, mennyit, de nem is érdekelt. Legalább nem ingyen fogok dolgozni. Elkezdtem energiát befektetni. Kitéltöttem online egy kérdőívet, majd egy gyors matek tesztet. Hmm... 14 a 20-ból helyes... biztos gyenge... biztos vannak jobbak. Egy hétre rá felhívtak. Wow! Majd megtörtént telefonon keresztül a személyiségi és a technikai interjú is. Meg is hívtak a főépületbe az utolsó interjúra. Szépen öltönybe öltözve 6 órán keresztül interjúztattak. A technikai interjú, amilyen mélyet kérdeztek, úgy sülyedtem én is. Majd nap végére: „Zsolt, ez nem volt elég jó. Sajnálom. Esetleg gyere vissza jövőre.”

Nagyon magam alatt voltam. Úgy éreztem, hogy egy világ dőlt össze bennem. Nem tudtam, mihez kezdjek.

Folytatása a következő oldalon

Muhi Miklós Balázs

1975. február 15-én született Szatmárnémetiben. A Kölcsey Ferenc Főgimnáziumban érettségizett, a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem közgazdaság-informatika szakán diplomázott. Másodéves egyetemista kora óta programozóként dolgozik, kolozsvári, szatmárnémeti székhelyű holland cégnél, majd évekig egy németországi cégnél is dolgozott. Németországban kezdett irogatni németül, versei, novellái ott is megjelentek antológiákban, portálokon. Majd Budapesten a Nokianál dolgozott, később ugyanott a Siemensnél, ahol most is. Van egy fia és egy leánya.

Keresés

Mint kisgyermek kerestem
A mesékben és a sötétségben
Félelmeimben és örömeimben –
De nem találtam meg.

Mint fiatalember kerestem
A szerelemben és a szépségben
Eszményeiben és fájdalmaimban –
De nem találtam meg.

Mint felnőtt kerestem
A pénzben és a sikerekben
Drága nőkben és autókban –
De nem találtam meg.

Mint öregember kerestem
Az Istenben és az imában
Nyugdíjas éveimben
és unokáimban –
De nem találtam meg.

Nem kell többet keresnem. Eljött.
Az ágyam mellett áll hidegen
és feketén
Ő az, a kaszával, a Halál –
Ő egyedül az élet értelme.

Tehetlenség

A képernyő sápadt fényében
Remegnek kezeim
A billentyűzet fölött.

Alattuk térdet hajt a kód
És fejet hajtának az adatok
Gombnyomásra.

De a világ nem alázódik meg.
Kirekeszt.
Idegen vagyok benne.

A kezek a billentyűzet fölött
Üresek most.
A tudat magányos.

Csak idő kérdése
Amíg a lélek maga is
Reszketni kezd.

Folytatás az előző oldalról

Megtudtam, hogy a Nokianál is fizetnek. Így egy hét múlva erőt vettem, és ingben, szépen felöltözve bementem hozzájuk, hogy én itt akarok nyári gyakorlatozni. Fel is vitt egy manager, majd kitöltöttem egy technikai kérdőívet. Elég jól ment. „Jól van Zsolt, akkor szerdán találkozunk”.

Megyek szerdán reggel munkába. Gondoltam, már kezdünk is. Izompóló volt rajtam. A liftben felfelé menet megszólal a manager:

— Nagyon lazák vagyunk...

— Miért?

— Interjú lesz.

Majd izomfeszítve írtam fel az algoritmusokat a táblára. Helyesen válaszoltam a kérdésekre, így fel is vettek. Négy hónap alatt nagyon sokat fejlődtem. Az államvizsgámat is elintézttem ezzel a munkával s fél Európát is bestoppoltam a szabadnapjaimon.

Harmadéves voltam. Döntenem kellett. Vagy mesteri, vagy beállok munkába. Londonra gondoltam, hogy szerencsét próbálok majd. Közben találtam is egy mesteri ajánlatot Németországban, 750 eurós ösztöndíjjal. Sok erőt fektet-

tem a papírokba. Végül túlzás nélkül fél kiló papírt kellett postáznom. Pár hét múlva meg is jöttek az eredmények, hogy ez nem fog menni, mert nincs meg a Cambridge nyelvvizsgád... Csak nem kellett volna annyit trógerkednem az iskolában.

De megint megpillantottam az isteni szikrát. A Morgan Stanley versenyt szervezett. Be is jelentkeztem, majd a magyarországi zónában ötödik lettem. Gondoltam, ezzel picit felfigyelnek rám, amikor újra interjúzok. El is kezdődött. Megtörtént mind a 4 fázis, majd behívtak újra a főépületbe az utolsó interjúra. Előző interjú bukásomból tanulva komolyabban felkészültem. Angol szakkönyveket is olvastam. Majd reggel 9-től délután 4-ig bent tartottak. Úgy éreztem, elég jól sikerült. Azt mondták, hogy felhívják pár hét múlva, hogy megmondják az eredményt. Közben megtudtam, hogy ez egy négy hónapos New York-i és londoni továbbképzéssel jár, amit ők fizetnek. Fel is hívtak.

SIKERÜLT!!! De még nem fogtam fel. Egy hétre rá aláírtam a szerződést, de még akkor se fogtam fel. Lehet, hogy kamu? Még nem jutott el az agyamig, hogy mi történik. Én? Pár éve még szil-

vát szedtem aprópénzért, most meg New York? Mi van, ha csak szívatnak? Nem jött, hogy elhiggyem.

És eljött a nap. Életem első repülése egyenesen New Yorkba vezetett. 22 évesen én voltam a legfiatalabb a diákok közül. Az iroda a Time Square mellett volt, így napi szinten gyönyörködhettem a felhőkarcolókban. Nem volt könnyű a 15 hetes program. Minden héten más és más tantárgyat vettünk át magas szinten, amit egyetemen fél évig tanulsz. S persze a végén vizsga. Sokat fejlődtem rövid idő alatt. Végül minden összejött. Megkaptam a diplomát „Morgan Stanley — Post Graduate Program” címmel. Kitartással és akarattal bármit el lehet érni. Bármilyen kilátástalan is a helyzet, mindig van megoldás csak küzdeni kell érte.

Azóta hét év telt el. Boldog programozó vagyok és a mostani munkahelyem megengedi, hogy a világon bárhol dolgozhassak. Korona előtt és után is. A napjaim érdekes és új kihívásokkal vannak tele, amiket élvezettel karolok fel és oldok meg. A főnököm soha nem ordibált velem. Mindenki szépen és értelmesen kommunikál. Nem lopják el a telefonodat, ha elmész mosdóba. Teljesen más világ a piachoz képest.

Néha azon kapom magam, hogy azt kezdem el tanulni, amire az iskolában nem figyeltem oda. Például elektronikát, mert elektromos hajót szerettem volna építeni. Az iskola ingyenes, és ha kihagyod az órákat, később fizetni fogsz érte pénzzel, vagy az időddel. És az idő az pénz.

Ha valaki izmos, akkor az vagy edz, vagy építkezésen dolgozik. Az agy hasonlóan működik, rejtve egy koponya mögött. Minél jobban edzésben tartod, problémákat oldasz meg, tervezel, kitálsz, tanulsz... annál jobban fog vágni. Ép testben ép lélek.

Olyan foglalkozást válassz, ami sikerrel tölt el. Számomra a programozás az, ami által az ötleteimet valóra válthatom. Munkahelyen és hobbi szinten is aktívan fejlesztem a projekteket. Jelenleg egészségügyben dolgozom, és energiával tölt fel, amikor látom, hogy mennyi embernek tesszük jobbá az életét a termékeinkkel. A munka nem tűnik munkának, mégis értékes. Visszagondolva a régi időkre, hihetetlennek tűnik, hogy hova jutottam. S ez még csak a kezdet. Az élet egy véget nem érő tanulás. Túl rövid, hogy a terveinket porosodni hagyjuk. Ezért célozd meg a csillagokat, majd landolj a felhőkön. Meglátod, kényelmes lesz.

Kallós Zsolt

szeretnék egyszer verset írni veled

miről
miről miről
na miről

írjunk mondjuk a zsiráfokról
termetes állatok, hosszú nyakuknak
köszönhetően tudják lerágicsálni
a legmagasabb fák virágait is

írhatnánk arról is, milyen szörnyű
sorsa van minden virágnak.
az emberek letépik őket, vázába
dugják, s gyönyörködnek bennük,
míg el nem rothadnak, el nem
száradnak, szirmaik le nem hullanak,
leveleik el nem fonnyadnak, szóval

amíg van amiben gyönyörködni
aztán kidobják a kukába.
a bomlandó szeméthez, persze,
mert környezettudatosak

írjunk a szemétről, arról, hogy
bűdös, és undorító, és patkányok
rohangálják körül, rápisilnek, férgek
emészti, és megposhad, és savanyú
illatát már a tömbház szegletéből
érezni

írjunk a hajnalról
írjunk a cicákról
írjunk a vonatokról
írjunk a müzliről

vagy ne írjunk
semmiről
de akkor tényleg
abszolút semmiről
ne írjunk

mert tudod
sokszor a le nem írt gondolatok
a legérvényesebbek
és én sokszor
ezért nem írom le a gondolataimat

most pedig pont ezért

Balogh Ádám

Születésnapos színészeink

Nagy Iza

Születésük időrendi sorrendjében az alábbi, Szatmárhoz kapcsolódó színházi személyek születtek decemberben: Valkovits (Deésy Jenőné) Irén (színésznő), Kunhegyi Lili (színésznő), Laczkó Tekla (színésznő), Gárdonyi G. József (színész), Kubányi György (színész, rendező, író), Kultsár István (színész), Boros István (újságíró, tenorista), Réti-Fazekas Annamária (színésznő, könyvtáros), Györfi (Knerli) Vilma Amália (Arányiné) (tanítónő, színésznő), Ferenczi Lipót (színész), Németh Amadé (zeneszerző, zenetörténész), Zoltán József Gráf (színész, énekes), Kelemen József (színész, festőművész), Körösmézei Gusztáv (színész), Kapossy János (színész), Szirmai Gabriella Mária (színésznő), Csutak Réka (színésznő), dr. Lázár Lajos (filmrendező), Nagy Csongor Zsolt (színész), Olasz Lajos (színész, díszlet- és jelmeztervező), Tompa Attila Olivér (színész), Nagy Iza (színésznő), Kiss Miklós Dániel (színész, rendező), Kozma Lajos (színész), Kiss Imre (színész), Sárközi Sándor (színész, díszlettervező), Senkálzky Zoltán (színpadi szerző), Horváth László (színész, rendező, színigazgató), Krémer Ferenc (színész, színigazgató, rendező, író).

Nagy Iza Izabella

A Harag György Társulat a 2012/2013-as évadtól Nagy Izáról elnevezett bérletet indított. Így próbálják megvé-

deni a színésznő nevét a feledéstől. Aki egyszer látta, többé nem felejt el Nagy Izát. Az 1953-ban Nagybányán indult, majd Szatmárnémetiben állandó színtársulatot létrehozó együttes alapító- és alaptagja. 1988. augusztus 5-én hunyt el. Szatmárnémetiben a vasútállomás melletti református temetőben alussza örök álmát.

Nagyváradon született 1930. december 23-án. 1944-ben konfirmált. Édesapja, Nagy Elemér, raktáros volt a nagyváradai olajgyárban, édesanyja pedig háztartásbeli. Nagy Iza lánya, Judit (1956-2019), így emlékezik a nagymamára: „Nagymamám kétévi özvegység után férjhez ment. Amikor én megszülettem, elvált, hogy Nagyváradról Szatmárnémetibe jöjjön segíteni Anyunak, és engem felneveljen”. A Bukarestben élő Judit élete végéig nagy ragaszkodással és szeretettel őrizte a nagymama emlékét.

Nagy Iza nem olyan környezetbe született, ahonnan feltétlenül színésszé kell váljon a gyermek. Egy polgári család inkább a biztos kenyeret ígérő szakmákat ajánlja gyermekének, nem a magyar színészetet, ami a két világháború között Romániában egyenlő volt a nyomorral. A mozgékony kislányt szülei beírták Antalffy Margit balettiskolájába. Kicsi kora óta táncolt. Sorának színpad felé irányultságát a benne lobogó nem mindennapi tehet-

ség irányította. Már kisgyermekként engedett a tehetség parancsának, 4-5 éves korában verset mondott, énekelt, táncolt.

A második világháború után, alig tizenöt évesen, a Magyar Népi Szövetség várad-velencei székházában, mint szubrett szinte állandóan fellépett és lett kedvelt szereplője az ott folyó élénk műkedvelő életnek. Főleg operettekben aratott nagy sikert. A fiatal szubrettek esetében teljesen szokatlan, hogy nem a férfiakat felgyújtó nőiességével, hanem szellemes játékával, páratlan táncudásával, egyedül tehetségével nyugtázta le a váradi közönséget. Nem egyetlen meghatározható színházi élmény, nem kívülről jövő sugallat adta a színházi pályán való elinduláshoz szükséges lökést, belső erőforrások robbanásai dobták a színészi pályára. Nagy Iza pályája töretlenül ívelt egyre magasabbra. Tizennyolc éves sem volt, az érettségiig sem jutott még el, amikor a nagyvárad Városi Színház szólótáncosa lett! Kikkel játszott együtt Nagyváradon? A névsor tekintélyes: Dukász Anna, Tóth Kovács Ilona, Halász Géza, Mányai Lajos, Bencze Ferenc, Cseke Sándor, Gábor József, Gulácsy Albert, Szabó Ernő főrendező, Putnoki Bálint színigazgató. Ők látták, figyelték, követték és segítettek Nagy Iza szakmai fejlődését.

Nagy Iza a híres nagyvárad Szilágyi Erzsébet református gimnáziumba járt. Jó tanuló volt, bár nem ült délutánonkon át a leckék mellett. Húga, Márta (Nádai Istvánné) visszaemlékezéséből tudjuk, hogy már az iskolában megtanulta a napi leckét, odahaza iskolai tanulással nem foglalkozott. Ennek ellenére mindig a legjobb tanulók között volt.

Már a gyermek Nagy Iza számára a színpad volt az élet. Műkedvelőként kezdte a Magyar Népi Szövetségéknél, és önerőből fejlődött fel a nagyvárad színházi tagságig. Ez az 1947-1949 közötti korszak volt az ő első főiskolája. Kemény idők voltak: délelőtti iskola, este színház. A nagyszerű nagyvárad színházi évek alatt a mesterség gyakorlati tudnivalóit elsajátította.

Az 1949-ben végzett tehetségkutató mozgalom alkalmával újból felfedezték és felvették a kolozsvári Magyar Művelődési Intézet Szentgyörgyi István Színművészeti Karára. Nagy Iza a gimnáziumi tanulmányait megszakítva került Kolozsvárra. A főiskola mellett esti líceumban folytatta, illetve fejezte be középiskolai tanulmányait. Most éppen megfordítva történt, mint Nagyváradon: délelőtti előadások és színészet, délután előadásokat hallgatott a líceumban és felelt, rögtönzést és dolgozatokat írt fizikából, algebrából, vegytanból, és tanult, tanult.

„Nagyon fiatalon kerültem a főiskolára, és nem tudtam beilleszkedni. Nem az én világom volt az internátus, mi-egyéb – csak a színpad!” A korabeli körülményekre így emlékezik: „Negyvened magammal emeletes faágyakon, szalmazsákon aludtunk, nem egyszerűen tűzénél melegedtünk. Fehérnemünk egy váltás volt. Arra azonban büszke vagyok, hogy abszolút a magam erejéből végeztem el a Szentgyörgyi István Színművészeti Intézetet. Anyám özvegyen egyedül maradt a húgommal, Mártával. Nem tudott segíteni.” Iza azonban segítette önmagát: jól tanult, ezért szép ösztöndíjat kapott, a statisztálással is jött valami, és ha kellett, éjszaka díszletet festett.

Akárcsak Nagyváradon a Városi Szín-

háznál, Kolozsváron is a Színművészeti Karon, nagy művészek tanították a mesterség fogásaira, a hivatás felelősségével járó erkölcsi magatartás elsajátítására. Ebben a sorban elsőként Kőműves Nagy Lajos, Senkálzky Endre, Tessitori Nóra, Tompa Miklós nevét említjük. Az utolsó, a negyedik év volt a legszebb.

1950-ben férjhez ment évfolyamtársához, Petruca Miklós Istvánhoz. A házasságból egy leánygyermek született 1956. szeptember 7-én, a fentebb már említett P. Miklós Judit (1956–2019). Georgescuné néven Bukarestben a Román Televíziónál dolgozott, mint vágó-rendező. Petruca Miklós István Harag György unszolására megváltoztatta a nevét: P. Miklós István lett.

„Amikor végeztünk, Kőműves Nagy Lajos azt mondta, hogy fiam, két olyan szereppel vizsgázol, amely végigkísér majd az életeden, és ebből a kettőből fogod majd a pályád folyamán a magad harminc-nyegen szerepét megcsinálni. A Vihar Kabanovája volt és Puck a Szentivánéji álomból. Ez a két szerep és tanács valóban rengeteget segített, mert már a főiskolán megtanultam elfelejteni, amikor színpadra léptem, hogy húsz éves vagyok.”

Amint diákkorában, színész korában sem látta senki sem szöveggönyv fölé hajolva biflázni. Bár nagyon drukkos, izgulós természetű, az ő színházi munkája nem hagyott nyomot a család életén. Napjának nagy része a színházban zajlott, otthon azonban szó sem esik színházról.

Nagy Iza játszott drámában, vígjátékban, operettben, bohózatban. A romániai magyar színjátszás egyik legnagyobb tehetsége, egyik legerősebb egyénisége. Egyedi és utánozhatatlan személyiség. Az utóbbit igazolja az a vallomása, melyhez hasonlót színésztől hallani, olvasni nemigen lehetett. „... Engem sose érdekelt, hogy szép legyen a színpadon. A feladat érdekelt, és a csúnya feladat mindig érdekesebb. Maszkot sohasem csinállok, szinte semmi egyebet nem teszek fel, mint egy szemüveget vagy egy kendőt, vagy egy másik parókát, de vonalas rajzzal sohasem módosítom az arcomat, a figurát belülről kell megrajzolni.” Hogy csinálta, hogy nem, egy biztos: egyik kedvence lett a szatmárnémeti színházi közönségnek. Egy alkalommal, a tőle jól ismert humorba kevert keserűséggel így vallott önmagáról: „Rólam örökké jót írtak, soha rendkívülít. El kellett volna ezt-azt rontani...”

„Iza a társulat legcsinosabb színésznője volt. Táncudásban verhetetlen. Tisztába volt önmagával, azt is tudta, hogy nem ő a legszebb színésznő. Emberi nagyságát mutatja, hogy nem kevés humorral felülemelkedett önmagán. A főiskolán is nehéz helyzetben volt, át kellett álljon egy már jól begyakorolt színházi stílusról egy teljesen újra. Felülemelkedett a saját művészi múltján is. Erre nagyon kevesen voltak képesek.”

Nagy Izát, bár ellentétesebbnél ellentétesebb szerepekben láthatta a közönség, mégis sokan vígjátéki színésznek tartották. „Vígjátéki színész nincs, csak tragikus színész van, olyan, aki önmagában hordja a tragikumot, aki játssza és túljátssza a meg nem értettet. Egy színész nem nyúlhat úgy szerephez, hogy ez vígjátéki alak. Az embert kell keresni és azt életre kelteni” — mondja Krilek Sándornak a Szatmári Hírlapban 1973-ban.

Folytatása a következő oldalon

Folytatása az előző oldalról

A taps nem elég, mondta a művésznő, éberem figyelte mindég, hogy a teljesítménye legjobb legyen, akár Szatmárnémetiben, akár Kolozsvárott, akár falun van a színpad. Ezzel kapcsolatban egy történetet mesél el: „Kiszárláson voltunk. Én, mint rendesen, vettem a tükröt, kiraktam a festékeket, és elkezdtem festeni magam. Egy fiatal kolleganő megdöbbenve szól rám: Megörültél? Ide így kifesteni magad? Nagy Iza ezt a felfogást nem tudta elfogadni. A játékot csak komolyan szabad játszani, akármelyik színpadon történik az.

Nagy Iza az a színésznő, akit a rendezők hagytak dolgozni. A figurát alkatiilag, kívülről közelíti meg, elsősorban mozgásban. Ha mozgásban sikerül elkapnia, „akkor úgy is tudok beszélni, cselekedni, ahogy azt a figurának tenne kell”. Vallja, hogy a hagyományos színház híve, mert a jó kosztüm már fél siker, díszlet nélkül nincs illúziókeltés, illúzió nélkül pedig mi a színház?

Minden rendezőnek megvan a maga biztonsági szereposztása. A bizalom hiánya fájdalmas, és a munka minőségének rovására megy. „Kovács Ádámmal jól tudtam dolgozni mindig, mert éreztem, hogy bízik bennem, mégis azt mondom, nekem a vendégrendezőkkel van szerencsém.” Igaza lehetett, mert éppen e nyilatkozat évében Nicoleta Toia Nagy Izát választotta a Szarkafészek egyik főszerepére, de Horváth Béla, Farkas István, Szabó József vendégrendezők is szívesen és jól dolgoztak Nagy Izával. „De jól dolgozom Kovács Ferivel is” — mondja egy másik alkalommal.

„Bántó a szokványos, semmitmondó színibírálat. Egyes esetekben nagyon felelőtlenül bánnak a színész munkájával. Bánt, hogy mennyire nem értékelik, mennyire nem ismerik a kritikások a színészi munkát, a színészt, a darabot. A jó kritika segíti a színházat, és segíti színházkedvelővé válni a közönséget.”

Lehet, hogy ezért örült annak, amikor leánya, Judit eleinte a színikritikus pályára felé tájékozódott. Aztán mégsem színikritikus lett. Erre Judit így emlékezik: „1979-ben felvételiztem a Bukaresti Színművészeti Egyetem Színház- és filmkritikai szakára. Akkor jártam először Bukarestben. Apu hozott el, megmutatta, hol az egyetem és hol lakom. A vizsgák után azonnal hazamentem Szatmárra és két hét múlva kaptuk meg a választ, hogy bekerültem. Első perctől fogva bejártam a TV-be és ismerkedtem, tanultam, lassan megtanultam, mi a vágórendező munkája. Akkor Bodor Pál volt a magyar adás főszerkesztője, és ragaszkodott ahhoz, hogy kiképezzen, mert nem volt egy magyar nyelvű vágórendező sem”.

Nagy Iza az úgynevezett kis és nagy szerepekkel kapcsolatban így nyilatkozott: „Három mondat is éppolyan fontos, mint egy egész nagy szerep. Nem mondom, hogy nem értek csalódások. Nem mindig kaptam meg a megfelelő szerepet, de egy pillanatig sem jutott eszembe, hogy elmenjek innen. Egy színész számára nem is lehet szebb lehetőség, mint az, hogy egyik este halálra kacagtatja a közönséget a Rút kiskacsában, másik este pedig valóra válhat egy olyan szerepálma, mint Aneta Duduleanu a Szarkafészekben”. Vagy Sigmond István Gyertyafénynél című egyfelvonásosának Öregasszonya, amiben hátborzongató drámai hős tudott lenni. Az 1970-es évek elejéig ilyen és hasonló

lehetőségek még megadattak számára.

P. Miklós Istvánval, a férjével, a színészkollegával együtt mentek Nagybányára színtársulatot alapítani 1953-ban, illetve Szatmárnémetibe az országos hírvagy együttessel felnőni. A magánélet alakulása nem így történt. Tizenhat év után, 1966-ban, elváltak. A válás nem viselte meg különösebben, bár az akkor érvényes törvények szerint a tizedik életévét alig betöltő kislányukat, Jutkát is beidéztek, hogy a válóperes tárgyaláson jelentse ki, melyik szülőt választja. Egy darabig még ugyanannál az intézménynél dolgoztak a volt házastársak a legnagyobb egyetértésben, barátságban. Amint azt fennebb láthattuk, P. Miklós István tizenhárom évvel a válás után is kapcsolatot tartott családjával, elkísérte lányát a bukaresti felvételi vizsgára. Iza társhoz ragaszkodó, a huzamos egyedüllétet nehezen viselő, harminchat éves hölgy a rászakadó magányban elbukott. Gyors és drámai fordulat. Egyre gyakrabban keresett vigaszt a pohárban, és napi két doboz BT cigarettában. Szilágyi Domokos írja fájdalmas gúnyjal: „az alkohol, felkohl”. Mintha ugyanezt vallaná Nagy Iza is.

A szatmári Állami Magyar Színház erejét az adta, hogy „együttes” volt a szó legnemesebb értelmében. Együtt volt az a fiatal csapat jóban, rosszban. Közel harminc év után 1981-ben A Hét Évkönyvében Halász Annának Mi lett az együttessel? kérdésére Nagy Iza így válaszol: „A dolog nem úgy megy, ahogy kellene. Felhígt a társulat, sok fiataalt kaptunk, akiket lehet használni, de olyat is, akit nem. A régiek pedig behúzódtak a négy fal közé, mindenki éli a maga kis privát életét és elégedetlenségét. Van, aki szakmailag megbízhatatlan lett, elfelejt bejönni a próbákra, előadásra, megsértődik, ha kis szerepet kap, a sértettsége olyan, hogy meg sem lehet értetni vele, maga ellen dolgozik. Van, aki kertelt vett magának és a dolga után néz. Egyes nőknek nehéz lemondani arról, hogy szép legyen... Nagy probléma, hogy nem látunk tiszta jövőt. Fokozatosan elveszítjük a közönséget is...”

Nevezhetjük Nagy Iza vallomását kórképnek, olyannak, amely a korábbi 15-25 év előttihez hasonlítja a pillanatnyi helyzetet. Az újságíró „Mi lett az együttessel?” provokatív, abban az

időben bátornak számító kérdése gondolkodásra sarkalló felhívás volt, amely tömören mutatja be az összevetésből származó, a jelenre rossz fényt vető különbségeket. Nagy Iza nem fél az önálló véleménynyilvánítás tilalmi korszakában sem a színházi vezetéssel szembe fordulva bírálni és az okokra is rámutatni. Az önálló vélemény azonban sokba kerül: nem kap szerepet! Alkoholfüggővé vált. Ennek ellenére soha egy próba, egy előadás nem maradt el Iza hibájából. Azonban a színház vezetésének megingott a bizalma iránta, egyre kevesebb szerepet kapott, ami az amúgy is függőségbe kerülő ember helyzetét tovább nehezítette. A baj nem jár egyedül; 1987-ben bekövetkezett a kényszernyugdíjaztatás.

Teljesen egyedül maradt. Bezárkózott, de az Árpád utca és a Bercsényi utca sarkán lévő tömbházi lakásából mindennap bement a színházba. Megnézte a próbatáblát. Sohasem volt kiosztva. Ennek ellenére egy panaszos szót nem hallottak tőle családtagjai. Borzasztóan emésztette magát. Csupán saját magára támaszkodva mégis sikerült kimászni életének ebből a mélységéből. Egyszerre tette le a poharat is, a cigarettát is. Soha senki nem tudja már meg, honnan vette ezt a hatalmas erőt.

Volt még Nagy Izának egy másik, vele született függősége is, ez pedig minden függőségnél nagyobb volt: a színpadi függőség. Úgy kötődött az ő emberi léte a deszkákhoz, mint Antaiosznak, az óriásnak az élete a Földhöz. Amikor megszakadt ez a kapcsolat, megszakadt az élete fonala is. Nem élhetett színpad nélkül. Nagy Izát semmivel nem lehetett büntetni, csak színpadmegvonással. És a vezetés, a társak kegyetlenül büntették. Letette a poharat, letette a cigarettát, és két éven át, kegyetlen józanságra ítélve önmagát, várta a gyógyító szerepeket. De szerepeket nem adtak.

„Sem a színház vezetése, sem a kollegák nem törődtek vele, vagy nem akartak törődni vele” — emlékezik Nádainé Nagy Márta. Továbbra sem foglalkoztatták a színpadon. Az 1985/86. évadban egy, az 1986/87. évadban szintén csak egy, az 1987/1988.-ban pedig egyetlen szerepet sem kapott. Így ő, aki színpadra született, aki kisgyermek korától a színpadon nőtt fel, csak a színpa-

don találta meg az életének értelmét, 1988. augusztus 5-én lelki és testi betegségtől meggyötörtén hunyt el.

A közönség, aki szerette és nagy-nagy vastapsokkal és nyíltzini tapsokkal hálálta meg alakításait, a szatmárnémeti vasútállomás melletti református temetőbe kísérte utolsó útjára a C-416-os sírhoz.

Kritikák

Utunk, 47/1972. nov. 24., Kántor Lajos: Lábtörő kulcs nélkül? „Az előadás meglepetése Nagy Iza kabinetalakítása. Egy pillanatra sem esett ki szerepéből. Leplezetlenül kapzsi volt, közönséges és undorító. A pöffeszkedő hatalomvágy, az üres nagyképűség, illetve az ártani tudó rosszindulat lehetőségeit is felvillantotta, ettől kapott némi távlatot ez a tömbházi kis-vígjáték.”

Szatmári Hírlap, 1973., Krilek Sándor: Nagy Iza „egymástól távol álló figurákat elevenített meg, egymástól távol állókat korban, viselkedésben, mozgásban. Derűt fakasztók és elesettségekben szívszorítók, táncos léptűek, könnyűek, és öregesen tipegők és settenkedve surranók, tenyeres-talpasságukban otrombák, kijátszottak és ravaszkodók. Mindig mások és mindig egyek, mert életre keltőjük ugyanaz: Nagy Iza, akinek el tudjuk hinni száz alakját.”

A Hét Évkönyve, 1982.: „Ha semmi mást nem tesz, csak végigmegy a színpadon, az idegen felkapja a fejét, a bennfentes néző pedig élvezzi a lendületes játéku komikát, aki immár huszonhét éve szerez hitelt a legképtelenebb illúzióknak is. Nagy Iza játékának mérész látványossága azért nem téveszt meg bennünket, mert ő sem csapja be önmagát a rutin piacán beszerezhető olcsó kellékekkel, s ha ámulunk játékának megejtő könnyedségén, a vérbeli színésznőt, az ellenállhatatlan komikát ünnepeljük benne.” (Soltész József)

Kőműves Nagy Lajos a két vizsgaelőadásra készülő Nagy Izának harminc-negyven szerepet jószolt pályája során. 1986. nov. 23-án, vasárnap lépett utójára közönség elé a Fogadósné szerepében Otcsenasek Rómeo és Júlia november végén című darabjában. Csak Szatmárnémetiben 1953–1986 között több mint száz szerepet játszott el, a nagyon korán, életének 57. évében elhunyt művésznő.

Csirák Csaba

Nagy Iza, Köllő Béla, A hírhedt 702-es, 1963.

Az öreg a háza előtt ül egy kisszéken. A hátát nekiveti a falnak, és hunyorogva nézi november szelíd ábrázatát.

— Az idén vasárnapra esett a halottak napja. És az élők napja, az mikor van? Hallod Gedi? Harangoznak.

Falevélcörgés a felelet és magasra rakódott csend. A temetőbe ballagnak a műanyag koszorúk. Az emlékezés elevenségével mennek a halott gerberák. A kabátgallérok ellazulnak, míg a kezekben ott rezegnek a frissen vágott krizantémok.

— Az öreg megint mondja a magáét — jegyzi meg valaki, és egy pillanatra az udvarra szöknek a szembogarok. A ház elé, ahol Réti András ül egy alacsony sámlin. Haján, bajuszán életfogytiglan ül már a dér. Összekulcsolt kezére katicabogár telepszik, aztán rebben az is tovább, míg a szemei lecsukódnak, s a homloka mögül szárnyat bontva hozzácsapódik az álom...

— Te, Gedi! Hallod, valaki azt mondja ott hátul a vagonban, hogy ez már a Szovjetunió. Hallod? Oroszország.

— Nem baj, Andris. Emberek élnek mindenütt. Akik sírnak, nevetnek, fát hasogatnak, vodkát isznak, és magukhoz ölelik az asszonyukat. Emberek ők is, akárcsak mi. Csak oroszok.

— Az lehet, én mégis félek. Mert mi most csupán egyetlen szó vagyunk: Fogolytranszport. CSELJABINSZK. Miféle hely ez? Ez az idegen szó többvagonnyi embert is elnyelhet? S embernek számít itt, aki nem szabad? És mikor gyógyul be az otthontalanság? Hová lesznek azok, akiknek mi hozzuk vissza az ásójukat? Ez lenne hát a málenkij robot? A kicsi munka, amibe beledöglünk sorba... Hallod, Gedi, verik a csajkát!... És megint répaleves... répaleves... répaleves...

— Andris! Andris! Ne aludj el! Nem szabad! Mozognod kell! Hallod! Mozgasd a lábad!

— Fázok. Anyira fázok, Gedi. Azt hiszem, megfagytak a lábaim. Nem érzem őket. Érted? Nem érzem egyik lábamat se. Nem bírok tovább ásni. Én már nem félek a kutyavicsorgástól sem, hát faljanak fel nyugodtan azok a dögök, csak legyen vége már. Fagyos ez az istenverte föld, és nem akar mélyülni az árok. Ha beszélek hozzád, te hallgatsz, de ha pár percre megállok aludni, te menten felrángatsz. Vajon miért nem lónek bennünket agyon? Ott megint kapott valaki egy láthatatlan lövedéket. Milyen jajtalan ez a fagyhálál. Itt így kell meghalni sorban, egymásután?... Akkor olyan mindegy, hogy ma vagy egy hét múlva fagyunk meg. Cseljabinszk. Miféle hely ez? És idáig lát-e vajon az Isten? Fázok... Ez az árok meg minek kell nekik? Gyere közelebb, és dőlj a hátamhoz, Gedi! Melegíts!

— Jó, de ígérd meg, hogy nem alszol el. És közben mozogtad a lábad még akkor is, ha nem érzed őket. Szükséged lesz még rájuk. Higgy nekem!

Én érzem, hogy egyszer hazamegyünk innen. És ezeken a lábakon megyünk haza. Otthon már javában virágozni fognak a kökénybokrok az árokpartokon... Még mindig fázol?

— Még mindig. Rettenetesen. Azt hiszem, tudom, hogy mire kell ez az árok.

Tudom, mi lesz azokkal, akiknek az ásójukat mi visszük vissza. Cseljabinszkban nincs fogolytemető... Itt fekszenek azok, akik a tegnap fagytak meg.

— Akkor mozgasd a lábad, Andris, hogy még a priccsen alhass ma este! Látod, én is azon igyekszem. Holnapra meg nem tervezek semmit. Nye bojszá!

Nyugatra nézek, és meghalok

Így mondják oroszul azt, hogy ne félj. Ne félj cimborá, mindjárt füttyülni fognak, és mehetünk... Miért van itt ekkora csend?

— Mert mindenki alszik, Gedi.

— Akkor mind meg fognak fagyni. Itt nem lehet csak úgy elaludni. Ez itt Oroszország. Mozogjon mindenki, aki haza akar menni! Halljátok?!...

— Dehogyan hallják. Hazamentek. Álomúton. Miért várjanak egy marhaszállító vagonra?... Miféle kiváltság itt az élet? Itt, ahol semmi sem biztos, csak az, hogyha viszed az ásót, a magadét s a másét, akkor még vagy. Orrodon még szövik a pára. Tehát élsz. Pillanatnyilag. De meglehet, hogy holnap már valaki más teszi a helyére ezt az ásót. És nem kérdezheted meg senkitől, hogy hol van az, akinek a tegnap még nekidőltél, hogy megmelegítse a hátadat. Csak ásol tovább... tovább... Még valameddig... Alszol, Gedi?

— Nem. Haza akarok menni. Látni akarom, ahogy kitavasodik. A kizöldült búzavetéseket. Elnézni sokáig anyámat, ahogy a kenyeret szeli, és már elfelejt mellé nagyokat sóhajtani. S figyelni apámat, aki görbe ujjai közt szivart csavar, s rám szól a pattogó tűz mellől: „Gedi, mondd el még egyszer, hogy volt a ruszikknál!”. Így lesz majd egyszer, én tudom. De olykor a halálra is gondolok. Megannyi csápja közül bármelyik belém akadhat: fagy, éhség, tifusz, ragály. És hűsz évesen hogy lehet együtt kelni-feküdni ezzel a gondolattal?... Egy hadifogoly mit küldhet innen haza?... Itt a bal felső zsebembe van egy kődarab. Az út szélén találtam egyik reggel. Ezt majd vidd haza a szüleimnek, s érintsd meg helyettem a búzamezőt! És ne felejtse el az ásómat leadni!

— Nem szeretem, amikor így beszélsz. Ne kezdj el itt nekem most tesztelgetni.

Eszem ágában sincs a te búzamezőidet simogatni. Majd megteszed te magad, Tóth Gedeon. Ha majd véget ér ez a borzalom. Mert véget kell érnie. Hiszen minden nap elhangzik valahol a mondat „Szkoro bugyet mir. Szkoro bugyet mir. Béke lesz nemsokára. Béke lesz nemsokára”... Fázok. Nem lenne szabad szajkózni ezt a mondatot. Mert már nem melegít fel, mint a legelején. Mozgatom, pajtás, a lábamat, de nem érzem egyiket se. Gondolom, megfagyott mind a kettő... Első alkalommal, amikor ásni kezdtünk, megfigyeltem, hogy hol megy le a nap. Merre van nyugat. Milyen irányba néztek ezentúl haza. S ahogy telnek a hónapok, egyre inkább tudom, hogy milyen lesz a vég. Akár lehetne ez a pillanat is. Mi értelme lenne várni, egy isten tudja mikor induló marhavagonra? Csak elfelejtem majd mozgatni a tagjaimat. Hazagondolok. Ha lesz erőm hozzá. Aztán nyugatra nézek, és meghalok... Így mondd el otthon, ha hazaérsz! Ezeket az itteni kínokat meg hagyd itt mind egy szál, nem érdemes magaddal cipelni. Kit érdekelne mindez?... Gyere, ássunk még, amíg ránk füttyülnék, hogy abbahagyhatjuk végre! Nem hallod, Gedi?! Szólj már!... Figyelj rám!... Mozdulj meg!

Nézz rám! Mondj valamit! Mondj valamit még!...Miért?... Miért csináltad ezt velem?... Hiszen látni akartad, ahogy kitavasodik. Fázok!... Hallod, te rohadt világ?! Fázok! Isten, ha vagy valahol, hallod? Fázok! ...Ti nagy hatalmak! Halljátok?! Fázok! Cseljabinszk! Hallod?! Nagyon fázok... Szkoro bugyet mir... Szkoro bugyet mir... Béke lesz nemsokára... Béke lesz nemsokára...

És az öreg Réti András ül az alacsony sámliján, álmából felriadva. Nézi a földön meg-megmocanó faleveleket. Egy másik kisszéken, amelyet csak ő lát, ott ül vele szemben Tóth Gedeon, az a régi bajtárs, akit valakik megfosztottak attól a lehetőségtől, hogy csendben megöregedhessen. A mondandójában úgy vegyül össze a múlt és a jelen, mint a földön a falevelek.

— Álomban még mindig veled bajlódok, Gedi. Tudod, nem lehetett ott hagyni semmit. Minden kín, emlék, szó jött utánam, jött velem a lelkembe kapaszkodva. S az eltelt idő sem tudta eltörölni a fájdalmakat. Kicsit talán tompultak az évek során... Akkor, ott kint, nem tudtalak elsiratni. Csak majd jóval később, már idehaza... Emlékszem azon az estén kivettem a zsebedből azt a kődarabkát, átöleltelek, és csak annyit mondtam neked: viszontlátásra. Mert tudtam, hogy a következő nap én is megfagyok. Felvettem az ásódat, és lecsuktam a szemed. Hogy ne nézd tovább már azt az átkozott árkot. Magamra hagytál egy galád világban. Azon az éjszakán tetvektől gyötörve, egy hideg priccsen elkezdett nőni bennem a gyűlölet. Mérheteretlen gyűlölettel gondoltam az életre, a világra, Istenre, a nagy hatalmakra, Cseljabinszkra, magamra és rád is. Ez az egyetlen érzésem maradt, és feldühödve fogadtam meg magamnak, hogy nem fogok megdöglenni...

Aztán egy nap megjött értünk az a marhavagon. De akkor már nem tudtuk, hogyan kell örülni a nyomor végének. Kiirtódott belőlünk ez az érzés, mint minden más egyéb...

Az otthoni árokpartról már te köszöntél rám, Gedi. Mert valóban virágoztak azok a kökénybokrok. Ahogy mondtad volt egyszer egy fagyos árok alján. És úgy kopogtak a szavaid a lelkeimen. Túl a bozóton zöldült a búzavetés. Meg kellett simogatnom, mert egyszerűen nem tehettem mást. Figyeltem, hogy tavasodik, mert te ezt akartad látni. Bennem élt minden vágyad, így kellett téged hazahozzalak. Apád nem ismert rám, amikor benyitottam a kiskaputokat. Őket már értesítették, hogy nincs fiuk többé. Anyád sokáig zokogott a szívére szorított kődarabbal...

Sok-sok év telt el azóta, Gedi. Látod, megöregedtem, és megint magamra maradtam. Voltak gyermekeim, és unokáim is. Elmentek mind. Nagyon-nagyon messze. A tengeren túlra. Önként. Oroszország elvette tőlem az egészségemet, a legjobb barátomat, a hitemet. Amerika meg az egész családomat. Most már csak te maradtál itt velem, Gedi. Tudod, az évek során az a gyűlölet is eltávozott tőlem. Mára már nyoma sincs. Megbékéltem végtére mindennel...

Álomban, ébrenlétben sokszor ott vagyok az árok mélyén. És árok, hidegtől összekocanó fogakkal... Látod, ez az, ami már nem múlik el soha... Sokáig nem találtam az emlékeim között semmit, amire azt mondhattam volna, hogy ez szép volt. De volt valami ott mégis, ami talán csak így az eltelt évtizedek elmúltával, szépült meg bennem valahogy. A hajnalok. Emlékszel, Gedi, a cseljabinszki hajnalokra? Szép volt az, ahogy szembenéztünk a gödörből a Nappal. Pár percig megállt az ásó, míg ő és fogoly keletre nézett. Rászvety, mondta az orosz, és mi rábólintottuk magyarul: hajnal...

Hallod, Gedi, verik a csajkát... megint répaleves... De nem, ez most más hang. Harangoznak...

Amikor meghaltak a szüleid, visszatért hozzám az a kavics. Azóta őrzöm. De most már nincs senkim, akinek továbbadhatnám. Kellene valaki mégis, aki ezt odatenné a mindenkori nagy hatalmak asztalára. Csak úgy, figyelmeztetőül. Hogy gondoljátok meg jól, mit tesztek ti, akik kényelmes székeitekből tollvonásokkal terelitek erre-arra a történelmet. Emlékezzetek! A Szovjetunió követ rakott az anyák szívére... A széthulló Jugoszlávia követ rakott az anyák szívére... Afganisztán követ rakott az anyák szívére...

Fázok, Gedi. Gyere, dőlj a hátamhoz! Melegíts! Amikor elköszöntem tőled, nem gondoltam, hogy ilyen sokáig tart a viszontlátás.

De most nyugatra nézek, és meghalok. Egy novemberi vasárnap délután. A házam előtt ülve egy sámlin. Ne mondd, hogy mozgassam a lábam! Ne mondd többé, mert túléltem. Túléltem sok mindent... A háborút, azt nem. Az még eltart egy darabig a világban.

De holnaptól már együtt odaátról üzenjük a kövel megrakott anyaszíveknek: hogy „Szkoro bugyet mir... Szkoro bugyet mir...”

Béke lesz nemsokára... Béke lesz nemsokára...”

Kovács-Széles Andrea

Milyen lehetett ez a vidék az őskorban, ha még a középkorban is úgy emlegetik, mint a bölények egykori földjét? Ezért nem véletlen, hogy oly sok őstulok-, bölény-, szarvas-, őz-, vaddisznócsont kerül a felszínre a bronz és vaskori települések kutatása alkalmával. Valójában ezt a járhatatlan, az Ecsedi-láp által határolt, mocsaras, erdős vidéket még a XIX. században is a Nagykároly-Szatmár közötti út, déli irányban, Majtény alatt messze elkerülte a Kraszna felé. A láp peremét a Nyírség jelzi, homokbuckákkal tarkított, vízben szegény terület, ahol a pangó „nyírvizek” gátolták a kelet-nyugati közlekedést. A „nyírvíz-patakok” a csapadékvizeket mély befolyókban az Ecsedi-lápra vagy az Érbe vezették le.

Az Ecsedi-lápot főleg a Kraszna vize táplálta, de hogy időközönként milyen összefüggő, vízjárta vidék lehetett ez a terület, arra utalnak Bél Mátyás 1727 körüli feljegyzései, amikor a mai bobáldi várat úgy határozta meg földrajzilag, mint amely a Kraszna medrének magas partján található (Szirmai, 1809: 19). A középkori oklevelekben gyakoriak azok a helynevek, amelyek vizes-mocsaras életterekre utalnak: 1430-ban Börvely határában említik az „Égert”; 1431-ből Kálmádon van Füzér és Nádzug; 1461-ben Kaplonyban pedig Gyékényest (Karácsnyi, 1995: 195-231), Kígyósért, Kátyót, Nádast (Mizser, 2001: 235-236).

Az Ecsedi-láp déli részén terülnek el azok a falvak, amelyeknek múltját szeretnénk felvázolni: Domahida, Kismajtény, Kaplony, Kálmánd, Börvely valamint Mérk, Vállaj, ez utóbbi kettő már a mai Magyarország területének szélén található. A települések csak nagyobb árvizek esetén voltak kitéve a veszélynek. Nagyon érdekes, hogy ha feltérképezzük az őskori településeket, akkor azok szinte kivétel nélkül a mai falvak területén vagy azok közelében találhatók, tehát a lecsapolás előtti állapotok jól tükrözik az őskori települési viszonyokat. Természetesen vannak az őskorban is rövidebb vagy hosszabb ideig tartó szárazabb korszakok, amikor az ősemberek megülnek olyan parthoz közeli szigeteket is, amelyeken később a kora középkor (Árpád-kor) idején még vannak kisebb települések, tanyaszerű falvak. Később ezek a települések a templomok köré összpontosulnak, s ha el is pusztulnak időlegesen, szinte kivétel nélkül a már ismert faluhelyen épülnek vissza.

A fent említett területet az eddigi ismereteink szerint a csiszolt kőkor (neolitikum) embere népesítette be először, mégpedig a láphoz legközelebbi kora neolitikus települést Csanálos területén azonosítottuk, a Vada-réten. Az itteni Kr.e. IV. évezred elejéről származó telep a Starčevo-Körös-Criș kultúrába tartozik. A már neolitikizált területen a későbbiek (középső neolitikum) folyamán megsűrűsödnek a települések: Kaplony-Reöck-tag, Kaplony-Százazrét, Kaplony-Kraszna-part, Kismajtény-Halastó I, Halastó II, Kálmánd-Szivattyúház, Lucăceni-Kraszna-part, Börvely-Vársziget, Nagyecsed-Péterzug. A középső neolitikus leletek az ún. Piskolti-csoportba sorolhatók és rájuk főleg a szépen díszített festett kerámia a jellemző (Kr.e. IV. évezred eleje). A fekete festék alapanyaga, egy kőolaj, amely a Berettyó-völgyben a felszínen található még a második világháború után is, innen az Érmelléken át jutott el ez a bitumenes anyag az Ecsedi-láp vidékére. A késő neolitikumból zsigorított csontvázas temetkezéseket is ismerünk. Ilyeneket

Az Ecsedi-láp vidékének településtörténete

tártunk fel: Kaplony-Reöck-tagban, valamint Kálmánd-Kraszna-parton, a szivattyúház közelében. Ez utóbbiban egy kőbaltát is találtunk.

A rézkorban megváltozott az éghajlat, jóval szárazabbá vált, amely vál-

tozást hozott a mindennapi életben is, mert a nagy kiterjedésű települések, mint például a Kaplony-Kozárdi-telep megszűnnek és helyettük kisebb, mindig a folyópartokat követő, valószínűleg állattenyésztő települések jönnek

létre. Ilyenek szinte mindenütt megtalálhatóak az Ecsedi-láp partján és a tiszapolgári (kora rézkor) vagy a bodrogkeresztúri (java rézkor) kultúrákba tartoznak, a Kr.e. IV. évezred elejére keltezhető: Nagykároly-Kozárd, Kálmánd-

Kraszna-part, Kálmánd-Kraszna-híd, Börvely-Kraszna-part, Börvely-Kraszna-part, Börvely-Vályogvető. A kálmándi „Disznólegelőn”, a Kraszna jobb partján leletmentés alkalmával feltártunk egy előzőleg megbolygatott temetőből nyolc sírt. Ez a temetőrész a java rézkorba datálható (bodrogkeresztúri műveltség) zsugorított csontvázas temetkezés, a férfiak jobb, a nők bal oldalukon nyugodtak. A sírok melléklete is tükrözte a nemüket, mert amíg a férfisírokban obszidiánból, finoman patintott nyílhegyeket találtunk, addig a nőket sok agyagedény, márványgyöngyök vagy éppen egy finoman megmunkált aranycsüngő kísérte a másvilágra. Erre a korra jellemzőek a nagyméretű rézcsákányok, amelyek nemcsak fegyverek, de hatalmi jelvények is lehetnek és természetéből, kalapálással készítették őket.

A késő rézkorban sűrű településhálózattal találkozunk az Ecsedi-láp területén (Roman, Németi 1978). Ezek a települések a badeni kultúrába tartoznak: Nagykároly-Szík; Nagykároly-Kálmándi-út; Kálmánd-Kraszna-part; Kismajtény-Halastó IB; Gilvác-Állomás; Nagykároly/Kaplony-Kozárd stb. Ha megvizsgáljuk a Baden-műveltség elterjedési térképét, érdekes megfigyelést tehetünk: a Kraszna vonalán a Szilágysági-dombvidék felől egészen az Ecsedi-láp területéig egy, a Badennel kortárs, de egészen más jellegű anyagi kultúra jut el a Nyírség és a Felső-Tisza területei felé, amelyet a belső erdélyi kutatók Coțofeni-nek hívnak. Időben ez a jelenség a rézkor IV. periódusában, körülbelül Kr.e. 3500-2800 zajlott le, a legújabb C14-es mérések szerint.

Az utóbbi időben végzett C14-es mérések szerint a kora bronzkort a kutatók 2800-2000 közé teszik (Kr.e.). Ez a periódus több kisebb fázist ölel fel, az Ecsedi-láp partján gyakoriak a Szaniszló-csoport települései: Kaplony-Postapatak partja, a református temető mellett; Kaplony-Király-földek; Börvely-Vársziget; Kismajtény-Messzelátó-domb (Németi, 1999, 102). A bronzkor klasszikus periódusát az ottományi kultúra népe tölti ki, amely a kutatás jelenlegi állása szerint úgy alakul ki, hogy dél felől egy új népség jut el a nagykárolyi síkvidékre és az Érmellékre, aztán összekeveredik a helyi Szaniszló-csoport népével. Ez a népség alakítja ki a nagy, erődített települések rendszerét, amelyeket „tell”-eknek, azaz „halmokká vált évszázadok” időszakának hívunk képletesen, mert ez a népség évszázadokon át lakja ugyanazt a megerősített „földvárat”, többször újjáépíti leégett, elpusztult településeit, így gyakran 2-3 m vastag kultúrreteg is rárakódik az eredeti őshumuszra, vagy a már korábban is létező települési szintre. A vidék legjobban ismert „tell” települése a már több mint három évtizeden át kutatott Nagykároly-Bobáldi földvár, de hasonlókat regisztráltunk még Kismajtény-Faluhely, Börvely-Halmosról is. Ezek a mély árokkal, gerendából készült palánkkal, őrtornyokkal védett települések a virágkorukat a Kr.e. 1800-1500 között élték. Ennek a települési rendnek megfelelt egy sajátos „majorsági” gazdálkodás, mert a „földvár” lakóit a közeli tanyaszerű települések látták el élelemmel (az ottományi népség földművelő volt), de támadás és veszély esetén ők is bemenekültek az „erőd” falai közé. Maga a megerősített település túl kicsi lehetett, csak lakóházak és az élelemtároló gödrök voltak az árkon belül, esetleg itt

lehetek az állatállomány számára épített karámok is, de megművelhető területre ez alkalmatlan volt (Németi, 1995, 123-126).

A bronzkor végén szétdarabolódik a különben egységesnek mondható Ottomány tömb (ugyanaz történelmi Belső-Erdélyben a Wietenberg-I kultúrával is), helyén kisebb csoportok jönnek létre, köztük az Ecsedi-láp mentén is gyakori Piskolt-Magyarcsaholy/Hajdúbagos csoport. A „tell”-ek lakossága szétköltözik, megülik a természet által védett lápi szigeteket, településeik bár nagy kiterjedésűek, rövid életűek, többségükben egy, esetleg két rétegűek. Ez a csoport egyidejű a Szamos-menti Felső-szöcsi kimetszett, geometrikus díszítő motívumokkal, csigavonalakkal ékesített kerámiával. A legismertebb települések: Nagykároly-Bobáld II; Börvely-Vársziget; Korán-tag; Lucăceni-„Drumul Grănicerilor” (Határvadászok útja); Kaplony-Kraszna-part; Kismajtény-Kertek; Kálmánd-Kraszna-part.

A késő bronzkorban (Kr.e. 1200-800) talán a vidék leggazdagabb települései, az ún. Gáva műveltségbe tartoznak. Nemcsak azért, mert az esetek többségében több hektárosak, hanem azért is, mert hamvasztásos urnás temetkezéseik bronz fegyverekben, bronz és nemesfém ékszerekben igen gazdagok. Ebből a kultúrából éppen az Ecsedi-láp partjáról több bronz raktárleletet is ismerünk. Települések: Nagykároly-„Spitz tanya”; Börvely-Kecskerét; Kraszna-part; Halmos; Kálmánd-Kraszna-part; Domahida I; Domahida II (Disznóhízallda); Kaplony-Zsellérlegelő; Kismajtény-Fekete-rét (ez utóbbi település). A Gáva kultúra népe hosszú ideig lakhatta Nagykároly vidékét, mert a vaskor elején még megtalálhatók a jellegzetes „Gáva típusú” kerámiaformák, az ún. szkíta-korban is tovább él a hamvasztásos urnás temetkezési rítus.

A szkíta-korban ezt a vidéket az ún. Vekerzug-kultúra, Szaniszló-Nyírség csoport népe lakta, amelynek a legrepresentatívabb lelőhelye a Szaniszló-Homokos-dombon feltárt temető. Az itt feltárt temető 97%-ban hamvasztásos urnasírokból áll, gyakorlatilag ugyanolyan edényekkel és fémtárgyakkal, mint a Nyírség szkíta kori leletei. Az Ecsedi-láp partját is megülte ez a népség, nagyon érdekes településeket tártunk fel a Kraszna partján Kálmánd közelében. Érdekessége ennek a kultúrának, hogy Kr.e. V-IV. századokban már bizonyosan használta a fazekaskorongon készült edényeket, valószínűleg ők maguk is ismerhették ezt a technológiát, talán a Fekete-tenger északi partján megtelepült görög gyarmatvárosoktól vehették át. A Kr.e. IV. század közepe után megjelennek a kelta hódítók és a korábban itt élő népséggel összekeveredve alkotják a késő vaskor népét. A kelta emlékmények igen gazdag, gyakoriak a temetők és a kis tanyaszerű települések. Egy valószínűleg jelentős kelta temetőt dúltak szét az 1950-es években Kismajtény határában, közel a Kraszna-csatornához, hasonló korúakat bolygattak meg szintén a meder szélesítése alkalmával (1982-ben) Kálmándon, itt a településből sikerült feltárni néhány objektumot. Az egyik legérdekesebb kelta település Börvely határában az ún. Kecskeréten; az agyagbányászás közben egy kelta lakásból görög amfora töredékeket mentettünk meg, amelynek fülén bepecsételt bélyeg volt. A bélyeg szerint a Krím-félszigetről, Khersonésszosz nevű gyarmatvárosból származik és a Kr.e. III. század

folyamán kerülhetett a mi vidékünkre. A keltákkal jelenik meg ezen a vidéken a pénz, mégpedig előbb görög-madeon arany-ezüst pénzek, majd az ezeket utánzó súlyos kelta ezüst érmék. Ilyen pénzről tudunk a közeli Gencsről, de bár magángyűjteménybe került, hasonlóról van tudomásunk Börvely vagy Lucăceni határából. A kelta fazekasok remekei közé tartozik egy szépen díszített edény Kismajtényból, valamint egy igen ritka, csizma alakú edényke a kálmándi Kraszna-partról.

Az ókor történetéből jól ismert esemény, hogy Kr.e. I. század folyamán megerősödő dák hatalom igyekszik megtörni a kelták uralmát. A dák előretörést jelzik kisebb településeik, a nagykárolyi Bobáldról, Tyúkodról és Csengerről (Bóna, 1993, 98). A Kr.u. II. évszázadtól kialakult Dacia tartomány a kapcsolat a Kraszna-völgyében történt, így nem véletlen, hogy az Ecsedi-lápig megtalálhatók a római érmék és a Barbaricumban igen kedvelt római kerámiatermékek, a „terra sigillata”-k. Mindezek megtalálhatók a Börvely-Várszigeten, egy másik korabeli településen a „Nagy csatorna” partján, de római érmékről tudunk Tyukod és Csenger határából is. Hogy kik, milyen népek éltek ekkor a mi vidékünkön, erre csak találgatásokkal válaszolhatunk. Vannak olyan települések, amelyeken zömével szarmata hagyatéka található, másokban többségben vannak a szabad dákokra jellemző tárgyak, kerámia, míg más településeken vagy éppen sírokban jellegzetes vandál, viktovál fegyvereket találunk. Az etnikumok keveredése mind jobban kimutatható a Kr.u. 170 után egészen az V. századig.

A következő korszakot a keleti vihar, a hunok megjelenése jelzi, amely régészetileg az általunk vizsgált területen alig követhető. A gepidák jelenléte azonban mind a településeken, mind az egyes sírleletekben kimutatható. Az V. század közepe utánra keltezhető a gazdag „nemesasszonyok” ezüst lemezfibulás sírjai, amelyek ezen a vidéken is megtalálhatók: Érdengelegen, Gencsen, vagy a Nyírségben, Balsán, Gáván stb. Gepida településre utaló leleteket ismerünk a kaplonyi Kozárdról, valószínű ehhez köthető a szomszédos temető négy sírja gepida-avar jellegű leletekkel. A gepidák visszahúzódásának egyik lehetséges magyarázata lenne a Felső-Tisza-vidékről lassan előretörő korai szlávok megjelenése a VI. század végén, esetleg a VII. század elején. Ez a népség egészen a magyarok betelepüléséig az egész Kraszna-völgyét benépesítette, nem véletlen a folyó szláv neve, ami szépet, kiest jelent. Az általunk vizsgált területre a legközelebbi korai szláv települést Ákos határában azonosítottunk, de VIII-IX. századi telepeik megtalálhatók Kaplony/Nagykároly között a Posta-patak partján, Kaplonyban a Sorják nevű határrészben, Kálmándon a Kraszna-híd közelében, de maga a Börvely név is igen szlávosan cseng. Szláv jellegű kerámiát közöl Vende Aladár a Szatmár vármegye monográfiájában Nagyecsedről, valószínűleg a Sárvár területéről.

A honfoglalás vagy azt közvetlenül követő időszakból alig ismerünk leleteket, nem csak a romániai Szatmár megye területéről, de a szomszédos részen is gyérek a jobban meghatározható sírleletek. Csengerben és Csengersimán szórvány-leletként kerültek elő ilyen tárgyak: oldalpálcás vaszabla, több préselt technikával készült rozetta, egy pár vaskengyel. Ezek a leletek a

honfoglalás-kori sírokhoz köthetők, és a Tiszától kiinduló majd a Szamos völgyét követő út mentén található, amely végighúzódott a Nyírség peremén, majd az Érmellék felé vette az irányt. Ezt jelzi az 1942-ben talált gálospetri négy sír a következő leletekkel: korongon készült edény, bronz karperrec, három mentegomb és két igen érdekes hajfonat-korong. Ezek a leletek (Chidioșan, 1965, 237-242, 1-es kép) a gazdagabb X. századi magyar női temetkezések jellemzői.

Németh Péter régész, aki Borsy Zoltán talaj- és klímavizsgálataira támaszkodik, a következőket mondja: „A Nyírség és az Ecsedi-láp, valamint a vízjárta Szamos síksága nem biztosított kedvező feltételeket a honfoglaló magyarság gazdasági élete számára, így inkább a rozsdabarna erdőtalajú területeket szállják meg és vonják művelés alá”. Németh Péter állítja, hogy a honfoglaló magyarság a magasabb fekvésű homokterületeket és valószínűleg az alacsonyabb, vízjárta vidékeket a XIII. századig alig, vagy csak igen gyéren telepítette be. Megkíséreltük a régészeti terepkutatás eredményei alapján feltérképezni a romániai Szatmár megye Árpád-kori települési rendszerét (Németi, 1999, Idem, 2001, 225-238), de ez a törekvésünk csak részben sikerült, főleg a megye déli részében, Nagykároly vidékén. Az Árpád-kori okmányokból kiindulva felkutattuk a régi faluhelyeket, majd a felszínen talált, főleg cseréptöredékek (cserépbográcsok) alapján azonosítottuk: Kaplony-Király-földek; Börvely-Kraszna-part; Börvely-Korán-tag; Domahida-Halom mellett; Kálmánd-Kraszna-híd; Nagykároly-Bobáld; Kaplony-Kozárd; Nagykároly-Szenyviztisztító; Kismajtény-Messzelátó-domb, amely X-XI. századi temetőrész.

A szatmári comitatus kora Árpád-kori települési rendszerét már az 1940-es években felvázolta Maksai Ferenc, meghívva a gyepléteket, amelyből éppen az Ecsedi-láp széle maradt ki, mint bizonytalan terület a szerző számára (régészeti terepkutatás eredményeire akkor nem számíthatott). A gyepléte települései: Lövvő, Mérgesd, Dobos, Vaja, Ór, Hodász, Sárvár, (Magyarország mai területén), Börvely, Majtény, Esztró (szintén szláv eredetű név), Gencs, Vezend, Portelek, Iriny, Érdengeleg, Ragáld (eltűnt falu). Az Árpád-korban a királyi birtokok mellett az uralkodók adományai révén kialakulnak a nemzetségi birtokok is. A krónikák szerint az általunk vizsgált terület délnyugati részét a Kaplony-nemzetség foglalta el, a Nyírséget a Balog-Semjének ülték meg, míg az Ecsedi-lápnak a Szamoshoz közelebbi részébe a Guth-Keledek települtek (Karácsonyi János, II, 290).

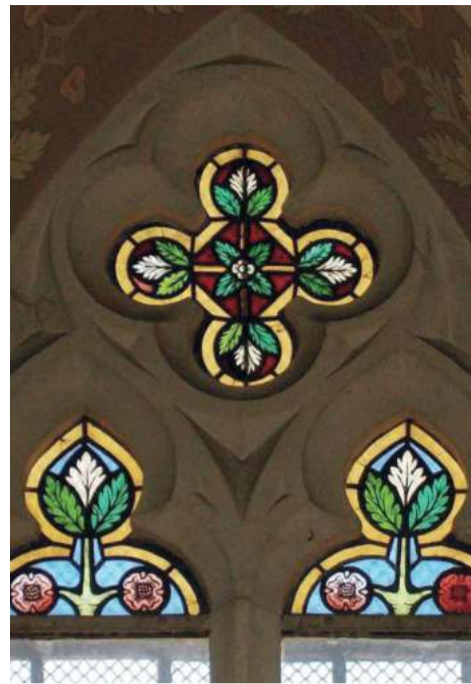
Dr. Németi János

01

02

03

04

Üvegfestés, üvegfestészet Szatmárnémetiben

Az üvegfestés technikáját már az ókori Egyiptomban ismerték, de akkoriban csak kisebb tárgyakat, díszeket, edényeket, üvegcséket készítettek színezett üvegből. Pár évszázaddal később a bizánci mozaikoknál találkozunk színes vagy festett üvegdarabokkal, amelyeket a nagyobb hatás kedvéért gyakran arany-, ezüst- és zománcreteggel is bevontak.

A gótikus katedrálisok nagyméretű, pompás, lenyűgöző hatású üveglakait jórészt a 13. században készítették. Hamar rájöttek a tervezők az előnyeire, ezek ugyanis átszínezték a belső terek tompa fényét, és a templomot különleges módon világították meg, transzcendentális hangulatot kölcsönözve annak.

Az eredeti technika egyszerű volt: miután elkészült a rajz, annak alapján kivágták a színezett üvegdarabokat, amelyeket aztán ún. ablakolommal illesztettek össze. Csak később kezdtek többféle festékekkel dolgozni, árnyalni, árnyékolni, ami idővel túlrészletezéshez vezetett. Ennek következtében az így készült üvegfestmények sokat veszítettek monumentalitásukból.

A múlt századforduló idején, a szecesszió korában az üvegművesség reneszánszát éli, a Szatmár megyei üvegfestmények jórészt ehhez, illetve későbbi korokhoz kötődnek. A megyeközpontban jelenleg kevés üvegfestményt láthatunk, volt több is, de ezek a háború, a különböző rongálások alkalmával tönkrementek, csak néhány maradt épen, van, ahol csak szerény részletek emlékeztetnek rájuk. Ebben a korban az üvegfestmények elterjedése már nem kizárólag egyházi jellegű, hanem középületekben (marosvásárhelyi Kultúrpalota, szabadkai Polgármesteri Hivatal, budapesti Parlament) is fellelhetők.

A laikus rendeltetésű üvegfestmények egy jó minőségű példája található a szatmári Iparosotthonban (01), amely a felújítás után évek óta eredeti szépségében pompázik és a monumentális lépcsőház kiemelkedő, hatásos díszé. Egy szimmetrikus elrendezésű, hármassan tagolt, egységes színhatású, nyújtott téglalap alakú alkotásról van szó, amelynek központi jelképes női alakjának egyik kezében kalapács, a másikkal könyvet lapoz. A munka és művelődés

összhangjára utalnak a háttér alsó sávjában felfedezhető motívumok is. A látványt az alkotó három felirattal egészítette ki, ezek a következők: Jelszavunk: hit, haza, munka. Fárasztó munka után nemesítő szórakozást itt keresünk. Takarékos gyermekkorunk gondtalan emberkor a vége. Az épület tervezője, Tóásó Pál, pontosan tudta, ismerte az iparművészeti alkotások, kovácsoltvas korlátok, oszlopfők, domborművek jelentőségét a belső építészetben, kiváló, jól képzett művészeket kért fel ezek tervezésére, kivitelezésére. Azzal is tisztában volt, hogy a lépcsőház üvegfestménye vidámabb, hangulatosabbá varázsolja a monumentális hatású, kicsit komor, túl ünnepléses belső teret.

A Királyi Katolikus Főgimnázium/ M. Eminescu Főgimnázium/ kápolnájának üvegfestményei Róth Miksa alkotásai, egykor Szent Margitot, Szent Lászlót, Szent Istvánt ábrázolták. Az impériumváltás után ezeket kalapáccsal verték szét, csak a felső részek (02) maradtak meg belőlük, ezek a mai napig láthatóak a díszteremnek használt tágas helyiségben.

Mutatósak, hangulatosak lehetnek a Kálvária-templom (03) vagy a Szent József templom (04) színes üveglakái, de ezekből is csak szerény részletek maradtak, valószínűleg a bombázások alkalmával keletkezett légnyomás tette tönkre őket.

A fentiekkel szemben épen maradtak a püspöki palota kápolnájának üvegfestményei, amelyeket a négy evangélista jelképeivel díszítették (05).

A Közigazgatási Palota lépcsőházában látható egy újkeletű üvegfestmény (06), amely hármassan tagolású, a központi kép Keresztelő Szent Jánost ábrázolja az ortodox ikonfestés modorában, két oldalt egy ország- és egy megyetérkép van, az SC. PROO felirat valószínűleg a szerzőkre, kivitelezőkre utal. A kép összehatása amatőr munkát sejtet, túlrészletezett, széteső, durva stílusterésről árulkodó munka, egyben nyilvánvaló példa arra is, hogyan nem szabad üvegfestményt készíteni. A térképek, címerek az általános iskolai földrajztankönyvek illusztrációinak hangulatát, színvonalát idézik. Egy zavaros, kiérleltetlen épület, zavaros, kiérleltetlen díszítményét láthatjuk itt.

Némi optimizmusra adnak okot a Zsadányi/Cloșca úti (07) valamint a 16-os negyedbeli görögkatolikus templomok üvegfestményei — Sabău-Trifu Cristina alkotásai —, amelyek a sok évszázados technika, kifejezőmód megújítására tett 21. századi kísérletként is értékelhetők.

Muhi Sándor

05

06

07